

Pogovor z dr. Viktorjem Damjanom

Reforma v pravosodju

Kaj smo doslej storili v Sloveniji

Za konec tedna

Sobotna priloga Dela

Iz vsebine:

MILAN MAVER: PISMO MOJEMU POSLANCU

ANDREJ NOVAK: ZELENE BARETKE PROTI GVERILI Ameriške Posebne enote posnagajo dušiti osvobodilna gibanja

ACA STANOVNIK: AMINTORE FANFANI Portret tedna

JANEZ STANIC: STALIŠČA IN MNENJA Pred sestankom v Budimpešti

DR. STANE PAVLIC: TAKTIKA ZAVLAČEVANJA EGS in njeni ukrepi

BOZIDAR PAHOR: ROJSTVO IN ŠOLA O kubanskem filmu

FRANCE NOVŠAK: KNJIGA MED BITI ALI NE BITI Po sestanku pisateljev v Zagrebu

JOZE SNOJ: PESEM ŠE TERJA SVOJE Stoletnica rihemberške čitalnice

LADO AMBROZIČ: PREBOJ V HITLERJEVO TRDNJAVO O pohodu XIV. divizije

VEKOSLAV KOROŠEC: ELEKTROENERGIJA V MEDNARODNEM SODELOVANJU Tehnične in gospodarske koristi

FLORA LEWIS: ZGUBLJENE VODIKOVE BOMBE Osmadeset dni v Palomaresu (četrto nadaljevanje)

VIOLETTE LEDUC: BASTARD Odlomek iz romana

Na področju reforme pravosodnega sistema je že nekaj opravljenega tako v Jugoslaviji kot tudi v Sloveniji... »Pomanjkljivosti pravosodja so čestokrat izvrale iz samega pravosodnega sistema, ki je bil znatno obremenjen s starimi pojmovanji, ki niso šla vstric s spremembami, ki jih na vseh področjih nesi s seboj graditev socialistične družbe...»

»Naj poudarim, da je svobodno ustvarjanje in učinkovita iniciativa mnogih samoupravnih družbenih organov in organizacij pa tudi posameznikov možna le v stabilnem pravnem redu...»

To je nekaj misli, ki jih je med pogovorom za »Delo« povedal republiški sekretar za pravosodje in občo upravo dr. Viktor Damjan.

»DELO: V programu dela zvezne skupščine med drugim tudi piše: »Ves pravosodni sistem je treba temeljito preučiti, s političnega vidika oceniti razmere in probleme na tem področju ter poiskati najustreznejše rešitve za organizacijo in delovanje vseh pravosodnih institucij...« Z drugimi besedami je to zahteva, da se pravosodje vključi v družbene reforme. Kaj smo doslej storili v Sloveniji?

Dr. DAMJAN: Pravilno ste poudarili, da se tudi pravosodje vključuje v družbene reforme. Družbena in gospodarska reforma mora pravi reformi pravosodnega sistema dati smisel. Tudi glede varstva zakonitosti, varstva občinov in družbene skupnosti. Četrta plenarna ZKJ je pokazal na vzroke, zakaj pravosodni sistem pri varovanju in utrjevanju zakonitosti ni dobil ustreznega mesta tako s stališča zakonodajnega urejanja kot tudi s stališča odnosa do njega v vsakdanji praksi. Zvezna skupščina in republiška skupščina SR Slovenije sta zapisali to nalogo v svojo programsko osnovo.

Na področju reforme pravosodnega sistema je že nekaj opravljenega — tako v Jugoslaviji kot tudi v Sloveniji. Tako so na primer v Sloveniji bili izdani republiški zakoni o sodiščih občine pristojnosti, gospodarskih sodiščih v SRS, pripravljamo izdajo republiškega zakona o pravosodnem izpitu, intenzivno pripravljamo zakon o izvrševanju kazenskih sankcij v SRS, ki naj bi v duhu družbene reforme izvedel prenos izvajanja kazenskih sankcij od republiškega sekretariata za notranje zadeve na pravosodne organe, pripravljamo republiški zakon o odvetstvu in drugih oblikih pravne pomoči itd. V okviru našega sekretariata smo ustanovili posebno komisijo za proučevanje reforme v pravosodju, ki s podkomisijski obsevnostjo posamezne reformne vprašanja in daje tudi k posameznim zakonikom osnovek svoje mnenja in priporoke.

Zakonodaja zaostaja

»DELO:« Kateri so vzroki, zaradi katerih je v pravosodju potrebna reforma?

Dr. DAMJAN: Odgovor na to vprašanje je tesno povezan z razlogi za družbeno in gospodarsko reformo. Naše pravosodje je šlo skozi vse faze našega socialističnega razvoja in je sodoživljalo uspehe pa tudi pomanjkljivosti, ki so spremljale in se spremljajo naš celoten družbeno-ekonomski razvoj. Te pomanjkljivosti pa so čestokrat izvrale iz samega pravosodnega sistema, ki je bil precej obremenjen s starimi pojmovanji, ki niso šla vstric s spremembami. Naš družbeni sistem je izredno dinamičen, zakonodaja pa za to dinamično še po svojem značaju iz objektivnih razlogov zaostaja. Mnogi naši zakonski predpisi so vsebinsko zastareli in zaostajajo za težnjami družbene in gospodarske reforme. To je eden izmed prvih razlogov, da je treba temeljito pregledati celotno veljavno zakonodajo.

»DELO:« Rekli ste, da so mnogi naši zakonski predpisi vsebinsko zastareli. Ali razni popravki in novele niso salogisti? In kako so te razmere odsevale na delo sodišč?

Dr. DAMJAN: Dosedanja praksa kaže, da posamezni popravki ali celo obsejnejše novele čestokrat niso odpravile nejasnosti, temveč so velikokrat povzročale še večje težave. Ne smemo prezreti dejstva, da so bili dosedanja predpisi s področja pravosodja pogosto sprejeti z veliko naglico. Zaradi tega so bili neizdelani in ne dovolj preučeni, pri delu sodišč pa so povzročali velike težave, neskladnosti, nejasnosti in seveda tudi opravilne pritožbe občinov zaradi hitrega menjavanja predpisov. Čeprav sedanje pomanjkljivosti postopoma odpravljamo, je treba v okviru družbene reforme obravnavati tudi številne pravosodne probleme — od nekaterih temeljnih predpisov do boljših in sodobnejših rešitev na organizacijskem, procesualnem in metodološkem področju. Maršaliskere pravosodne reforme bo treba obravnavati z večjo neposrednostjo, posrednostjo in s bistvenimi skrajševanji postopka. To bo v organizaciji pravosodnih organov ustvarilo dober vzdušje pa tudi nedeljivo demokracijo postopka, v kateri mora biti zagotovljeno hitro, zakonito in učinkovito varstvo pravic naših občinov in organizacij. Naposled naj poudarim, da imajo v praksi naša sodišča posebno težavo zaradi pomanjkanja civilno-pravne zakonodaje in si zato poskušajo pomagati s pravnimi pravili predvojnega pravnega reda, ki je seveda zastareli in ne ustreza sedanjim družbenim stvarnosti. Zato je potrebno, da reforma poudari posebno pozornost, kodifikacijo našega sodnega prava, občanskopravnega prava, rodilniškega prava, odškodninskega prava, civilno-pravnega postopka, nepravilnega postopka itd. To so temeljni razlogi, ki imperativno zahtevajo reformo pravosodnega sistema.

POTREBEN JE TEMELJIT PREGLED

»Naš družbeni sistem je izredno dinamičen, zakonodaja pa za to dinamično še po svojem značaju iz objektivnih razlogov zaostaja. Mnogi naši predpisi so vsebinsko zastareli in zaostajajo za težnjami družbene in gospodarske reforme. To je eden izmed temeljnih razlogov, da je treba temeljito pregledati naše celotno veljavno zakonodajo.« je med drugim dejal republiški sekretar za pravosodje in občo upravo dr. Viktor Damjan (desno) v pogovoru s našim sodelavcem Vojkom Černelcem

Foto: EGON KASE

nega reda, ki je seveda zastareli in ne ustreza sedanjim družbenim stvarnosti. Zato je potrebno, da reforma poudari posebno pozornost, kodifikacijo našega sodnega prava, občanskopravnega prava, rodilniškega prava, odškodninskega prava, civilno-pravnega postopka, nepravilnega postopka itd. To so temeljni razlogi, ki imperativno zahtevajo reformo pravosodnega sistema.

Dr. DAMJAN: Predvsem bi želel poudariti, da bi bilo treba čimprej sprejeti dovolj širok temeljni zakon o odvetstvu, da bi moglo republika svojim razmeram primerno uročiti poslovanje odvetništva in drugih oblik pravne pomoči.

»DELO:« Ob raznih spremembah je precej neznanja. Ljudje se pritožujejo, da je težavno delati ob tako hitrem spreminjanju predpisov, ker to povzroča negotovost in nestabilnost!

Dr. DAMJAN: Da, svobodno ustvarjanje in učinkovita iniciativa mnogih samoupravnih družbenih organov in organizacij pa tudi posameznikov je možno le v stabilnem pravnem redu, kjer sleherni ve za svoje pravice in odgovornosti in da se lahko menja-jo le z vnaprejšnjim in natanko določenim postopkom, pri čemer pa tudi sam sodeluje in daje smer tej spremembi. To pa seveda zahteva snovanje konceptov in rešitev ob združenem naporu ter sodelovanju vseh naprednih sil ter dejavnikov na določenem območju, saj mora pa tudi od vseh splošno-važno načelo ustavnosti in zakonitosti, kar prav tako sodi k ciljem pravosodne reforme.

VOJKO ČERNELC

Kakšen bo naš pravosodni sistem?

»DELO:« Kakšen bo naš pravosodni sistem — po reformi?

Dr. DAMJAN: Bržkone mi boste pritrdili, če vam odgovorim, da je v sedanjem stadiju obravnavanja reforme pravosodnega sistema težavno odgovoriti in prognozirati, kakšen bo pravosodni sistem po reformi. Pravkar so v razpravi smernice za razvoj pravosodnega sistema, ki jih je pripravil zvezni svet za pravosodje... Vendar je mnogo zadev, ki so še nepreučene in kjer so si stališča čestokrat nasprotna...

»DELO:« Na primer?

Dr. DAMJAN: Na primer — glede mreže sodišč, glede združitve gospodarskih sodišč s sodišči občine pristojnosti, glede nastave sodišč, ali naj posamezne zadeve in sedanje sodne pristojnosti prenesemo v pristojnost organov za kaznovanje prekrškov in obratno, ali kaže prenesti izvršitvo in zemljiško-knjižno službo na posebne organe, ali sodišč in pod sodnim sodišč, ali naj nepravilne zadeve še naprej rešujejo sodišča ali morda upravni organi, ali naj spore iz socialnega zavarovanja, delovnih razmerij, pokojninskega in invalidskega zavarovanja rešujejo v pravnem postopku ali pa naj ostane še naprej v upravnem postopku oziroma v upravnem sporu... In tako dalje... Jasno pa je, da je eden izmed temeljev reforme pravosodnega sistema v tem, da se temeljni pravosodni organi čim bolj približajo ljudstvu.

Rešitev vseh teh organizacijsko-tehničnih vprašanj, ki jih bo treba proučiti, pa je seveda v največji odvisnosti od kodifikacije materialnega procesa prava, saj le-ta daje fiziognomijo sodišč in celotnega pravosodnega sistema.

»DELO:« Sodniki za prekrške se niso dobili svojega dokončnega mesta v našem sistemu. Kako bo po reformi?

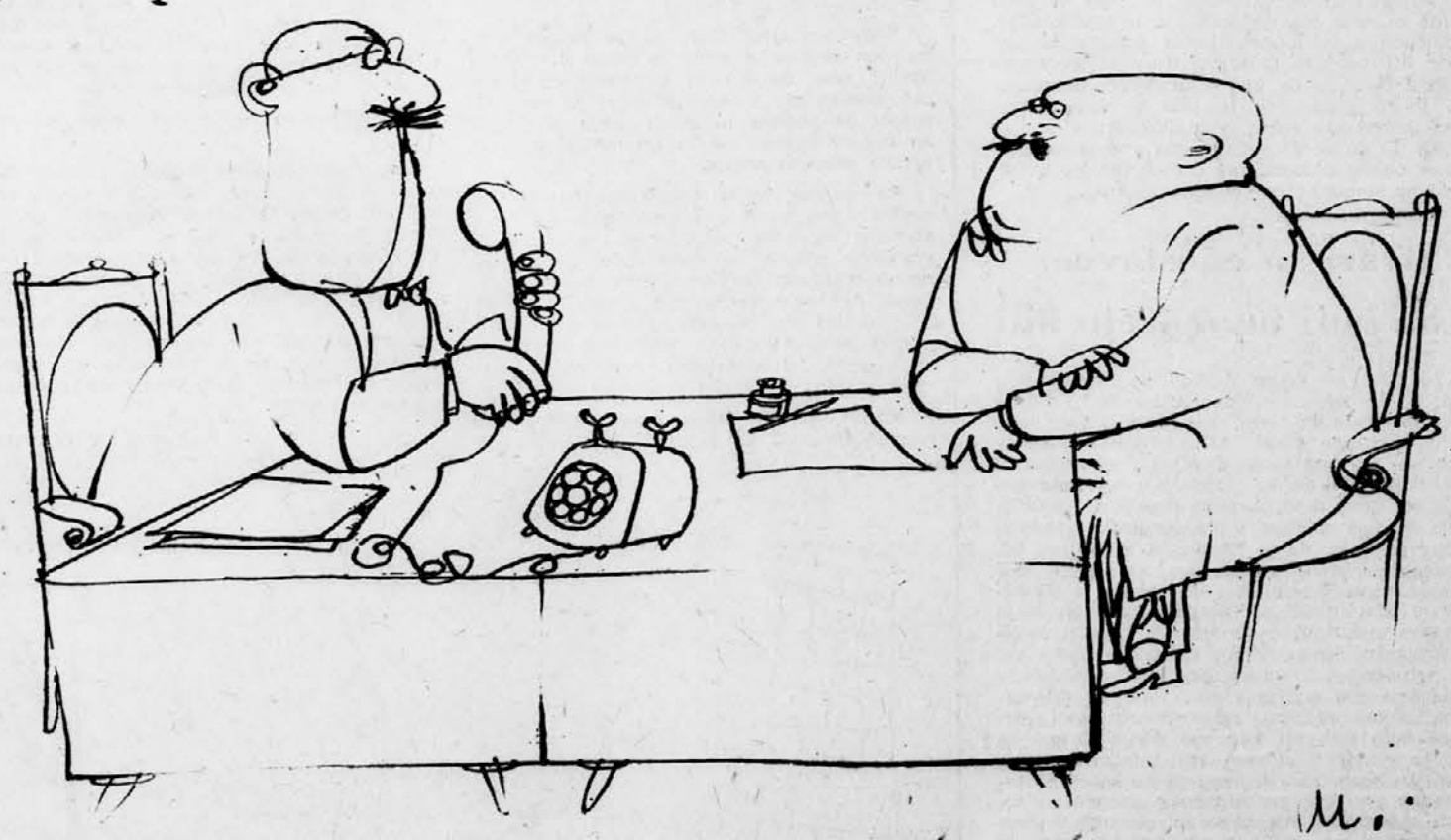
Dr. DAMJAN: Res je, da so sledi teoretične nejasnosti o pravni naravi organov za kaznovanje prekrškov, to je — sodnikov za prekrške. Temeljni zakon o prekrških prepisuje organizacijo te službe republiški zakonodaji. V SR Sloveniji so organi za prekrške samostojni organi družbeno-političnih skupnosti, ki jih voli skupščina sama. Čeprav v kratkem ni pričakovati bistvenih sprememb v organizaciji te službe, pa je vendar dilema, ali naj te službe bolj vključimo v pravosodni sistem, ali pa naj bodo organi upravnega kaznovanja.

Nič več tožilstva v pravobranilstvu?

»DELO:« V dosedanjih razpravah je bilo govora o združitvi tožilstva in pravobranilstva. Nov organ naj bi bil — pravobranilstvo?

MILAN MAVER: ZA RED PRI HIŠI

— Tukaj sprašujejo nekakšni samoupravljavci, če ni v nasprotju s kakšnimi emotivnimi predpisi, ker imajo že veskoki višjo produktivnost in ustvarjajo več narodnega dohodka kot drugi

»Ngoc je zgrabil svojo žrtev za levo roko, jo potegnil k sebi, jo obrnil s prsti navzgor ter pritisnil zapestje na usnjen pas, prubit na mizo. Eden izmed stražarjev je zapel pas tesno okrog ujetnikovega zapestja. Ngoc je potegnil izza pasu bajonet in ga zabodel v mizo poleg sebe. Ujetnik se je zdrzil. Ngoc je izza zavinka svoje padalske uniforme izvlekel dolgo, debelo bučico s škrlatno glavico. Z naglo kretnjo je z levico zgrabil jektika za palec, z desnico pa mu je porinil iglo globoko pod noht.

Ta dogodek, ki ga popisuje ameriški pisatelj Robin Moore v svoji znameniti knjigi »Zelene baretkes«, se je dogdil v taborišču Phan Chau v Južnem Vietnamu. Za južnovietnamskim narednikom Ngoom, ki je znal tako spretno vihrti bučico in bajonet, je stal trštati, plavalisti narednik Korine Berghot, pripadnik ameriških Special Forces — Posebnih enot.

Narednik Bergholtzov je zdaj v Vietnamu veliko. Pa ne le v Vietnamu, najdemo jih na mnogih podnevnih in vpolednih svetih, od Perua do Okinave in od Konga do Vietnoma. Najdemo jih povsod tam, kjer v imenu »svobodnega sveta« in v imenu zveljavne ameriške demokracije nosijo zastavo boja proti gverili, proti osvoboditvenim gibanjem ali proti režimom, ki jim Washington ni naklonjen. Z roko v roki hodijo s CIA in uresničujejo nacionalne cilje države, ki se čuti poklicano, da srejšje svet pred komunizmom.

USAJFKCENSPWAR v Fort Braggi

Vojaško taborišče v Fort Braggi v ameriški državi Severni Karolini je podobno vsem vojaškim taboriščem na svetu. Daleč od naseljenih mest, sredi peščenih gričev in borovih gozdov stoji v ravnih vrstah nizke, dolge barake, lope za tanke, topove in drugo orožje, hangarji za letala in helikoptere, skladišča orožja. Toda na slikah med vojašnicami nenadoma zagledate orientauke v saraju, haodaou ali keongana, ob poti stoji čudna orožja z vseh koncov sveta in na večališču, kjer poveljuje

USA John Fitzgerald Kennedy Center for Special Warfare

URJENJE

Navaditi se je treba končati čez roke in želodce.

Na vseh koncih sveta

„Zelene baretkes“ proti gverili

Ameriške Posebne enote pomagajo dušiti osvobodilna gibanja

nostki, tako da lahko zamenja ubitega ali ranjenega kolega v ekipi.

Vsi »specialiste« pa morajo obiskovati tečaj tujih jezikov in tujih narečij, spoznavati temelje zgodovine, tujih kultur, običajev in življenjskih navad, obvladati morajo skoke s padalom z zadržkom, podvodno plavanje, smučanje, plezanje ter propagandne metode od razširjanja letalcev in metod poučevanja pa do temeljnega znanja v prehrani, preskrbi z vodo, živinoreji in gradnji.

Kako »nekonvencionalna« je vzgoja Posebnih enot, se je najbolje pokazalo v vietnamski vojni, kjer imajo »zelene baretkes« pomembne naloge v ameriškem vojaškem stroju, naloga, ki jih opravljajo Posebne enote na poseben način.

Toda zelena baretkes ne zraste le ob trdem in vsestranskem konvencionalnem in nekonvencionalnem vojaškem urjenju, marveč tudi ob metodah psihološkega prilaganja, ki jih je Donald Duncan, avtor knjige »Nova legija«, v svojem pričevanju pred Russellovim razsodiščem takole opisal: »V bistvu gre za metodo depersonalizacije, izolacije, spreminjanje sistema vrednot, dezorganizacije in reorganizacije posameznika, ki naposled z novim sistemom vrednot dejansko postane vojak.« »Zelena baretkes« torej ni le elitni vojak, marveč individuum, ki so mu po prefinjenem postopku razbili sistem moralnih vrednot in ga spremenili v apoličnično duševnega polroba, ki je pripravljen brez pomisleka registrirati ukaze in jih izpolnjevati po raznovrstnih receptih iz Fort Bragga, ki jih pogosto še izpolnjuje še z lastno domišljijo — k čemu so ga spodbujali predavatelji v Fort Braggi, ki so mu hkrati naznačili smer, v katero naj se njegova domišljija bohoti.

Za nasprotnikomv hrbtom

V času, ko so nastale Posebne enote, je bila hladna vojna med Zahodom in Zahodom na višku. Iz tega temeljnega dejstva so tudi izvirale takratne naloge »zelenih baretek«. V priročniku Posebnih enot je zapisano, da je poglavitna naloga »zelenih baretek« organizirati upor proti tujim vladam, ki niso prijateljsko razpoložene do Zdržavnih držav.

Zdaj to vsekakor ni več poglavitna naloga Posebnih enot, bila pa je med hladno vojno. V Ameriki so takrat popolnoma realno obravnavali možnost spopada med Zahodom in Zahodom. Po ostanah ameriških vojaških strokovnjakov nasprotnika, se pravi Sovjetske zveze in njenih zaveznikov, ne bi bilo moči zadržati pred Atlantikom. Šele takrat bi bilo mogoče organizirati protinapad in poslati čez Atlantik izdatnejše okrepitve.

Medtem naj bi bile stopile v akcijo »zeleni baretkes«. Enote A, sestavljene iz dveh oficirjev in desetih »specialistov«, naj bi s padali odvrli na ozemlje »vzhodnoevropskih držav. Enote A ima razen dveh oficirjev narednika za vojaške operacije, narednika za obveščanje, dva strelica, dva pionirja, dva radiotelegrafista in dva sanitarje. Te enote naj bi bile organizirale gverilsko vojno proti vladam socialističnih držav, češ »pod komunizmom so tako vsi nezadovoljni in razmere so zlele za upor.«

Delo treh ekip A koordinira ekipa B in delo treh ekip B usklajuje ekipa C. Ene sama ekipa A naj bi kontrolirala 1000 do 1500 mož, ki bi jih ne le urila, marveč organizirala, preskrbo s hrano in z vodo, dobavljala sredstva in skrbelo za komunikacijo, pri čemer bi seveda kontrola in pobuda ostala ves čas v ameriških rokah.

Taki so bili načrti med hladno vojno, načrti, ki so nedvomno zajemali tudi Jugoslavijo. Toda časi so se spremenili, hladna vojna je minila in ameriška politika zdaj ni več usmerjena k temu, da bi minirala tiste vlade, ki ji niso po volji, marveč se Washington trudi, da bi ohranil pri življenju tiste vlade, ki z njim sodelujejo. In medtem ko je postalo očito, da v komunizmu razmere niso »zrele za upor«, postaja hkrati vedno bolj jasno, da so razmere zrele za upor prav v mnogih tistih državah, kjer so režimi lojalni Ameriki.

Skladno s tem se je obrnila tudi vloga »zelenih baretek«: zdaj se ne pripravljajo več na to, da bodo s padali odskočili nad vzhodno Evropo, marveč imajo čez glavo celotno tem, kjer se po navodilih ameriških političnih strategov trudi, da bi ohranili pri življenju proameriške, protikomunistične režime. To ni več samo organiziranje gverilske vojne, marveč predvsem organiziranje boja proti upor, ki se sam organizira.

„Sproščena domišljija“ v Vietnamu

Eden izmed najbolj tipičnih in najbolj znanih del, kjer opravljajo zelene baretkes novo nalogo, je Južni Vietnam, kjer poskušajo Američani uničiti osvobodilno gibanje, uperjeno proti proameriškemu satelitskemu režimu.

V Južnem Vietnamu je stacioniran 5. korpus Posebnih enot. »Zelene baretkes« se tu prvokrat pojavile leta 1961, kot podaljšana roka CIA, agencije, kot ji pravijo v Vietnamu. Od leta 1961 do leta 1964 so zelene baretkes uresničevale program CIDG — civilian irregular defense group ali ne-regulirane civilne obrambne skupine. To je bil program, ki si ga je bila zamislila CIA. Vojski Posebnih enot so se zasidrali med gorskim plemenom Cao Dao, Wo Ha in drugimi nevietnamskimi etničnimi skupinami ter poskušali nevtralizirati njihov boj proti satelitskemu režimu. Učili so goščance, kako se kopeljejo v vodnjaku, gradijo naselja, jih

zdravili, učili kmetovanja — hkrati pa so jih urili v vojaških spretnostih in organizirali tako imenovane samobrambne enote. V vietnamske gore je pritekalo vedno več ameriškega orožja, veliko več, kot so ga potrebovali gorjanci. Nastajali so zametki pomnejših oporišč ameriške vojske. To je bil prvi korak, s katerim je CIA obšla ženevske sporazume, ki so prepovedovali ustanavljanje tujih oporišč na vietnamskem ozemlju. Na drugi strani pa so bile Posebne enote plašč, pod katerim so se mnogi ameriški agenti infiltrirali v Vietnam.

Bolj ko se je intenziviralo ameriško vojaško angažiranje v Vietnamu, bolj se je razpredala dejavnost »zelenih baretek«. Zdal pripadniki posebnih enot urijo enote južnovietnamskih komandov, organizirajo obveščevalno službo, sodelujejo v programu specializacij, hkrati pa samostojno delujejo na vseh omenjenih področjih in tudi v vojaških operacijah.

V Vietnamu se je sproščala domišljija »zelenih baretek« do take mere, da so akcije Posebnih enot včasih celo za ameriško vojsko same preveč nekonvencionalne.

Mučenje in ubijanje ujetnikov je nekaj običajnega v taboriščih Posebnih enot v Južnem Vietnamu. Na izjavil pred Russellovim razsodiščem Donald Duncan, ki je bil samo poldrugo leto kot »zelena baretkes« v Vietnamu. Za »zelene baretkes« je mučnje metoda, s katero je možno priti do informacije. Predavatelji v Fort Braggi so mu vedno poudarjali, da proti pravilno odmerjenemu mučenju ni orožja in da se mu do kraja lahko upira le blaznež ali fanatik. Vendar mu ni nihče nikdar rekel, naj osumljenca med zaslišanjem zveže za pas okrog pasu, ga obesi na drevo in ga nato začne vrteči. Nihče mu tudi ni rekel, naj mu povsem vedno na glavo in ga pretepa, ga zbada z bučicami pod nohti ali mu mečka splovliva. Tega mu ni nihče svetoval, ker je to v nasprotju s pravili vojskovanja, v nasprotju s konvencijo o vojnih ujetnikih. Glede tega pa so v ameriški vojski sila natančni in celo vojaška obveščevalna služba in CIA budno bedita nad tem, kaj počujejo v Fort Braggi.

Pač pa so »zelene baretkes« v Fort Braggi povedali, da bo vse te mučnitve metode na njem preskusil nasprotnik, če ga bo dobil v roke in mu hkrati dajali nasvete, kako naj se mučenju upira. Le največji so ob tem opozorili, kaj, kaj ne, kaj, kaj naj se upiramo, mučenju, ko pa sarni pravite, da se mu ni mogoče uprati. In če je kdo namignil: »Sej na vendar učite, kako naj mučnitvo osumljenca?« Je uradno vselej dol bil odgovor: »Ne, ne, ne, učimo vas le, kaj bi storil sovražnik? Neuradno pa mu je narednik zabrusil: »Tega vas ne moremo učiti, ker bi se ameriške matere zgrazale!«

Šola dveh Amerik

Za Vietnam je Latinska Amerika prav gotovo med tistimi deli sveta, ki so prav na vrhu spiska dejavnosti »zelenih baretek«. Po revoluciji na Kubi Washington z rastočo pozornostjo in rastočim nemirno spremlja dogajanja na tej celini, kjer vedno bolj vre, in to še zdaleč ne samo zaradi tega, ker ogenj podpirajo iz Havane. »Šola dveh Amerik« v Fort Gulihu v ameriški coni Panamskega prekopa, bruh strokovnjake za protigverilsko vojskovanje. Washington pa pritiska na ameriške vlade, naj ustanove medameriške sile za boj proti subverziji.

In tu so tudi že zelene baretkes. Ko so se kubanski emigranti pripravljali na priložnost invazijo v Zalivu praščev, so jih urili pripadniki Posebnih enot, ki so jih pripravljali nalašč zato iz Fort Bragga. Ko so se ameriški marinci izkrcali v Dominikani, so bili že dolgo pred njimi tam »zelene baretkes«. In ko zdaj beremo o »vrti rokit«, dešničarski teroristični organizaciji v Gvatemali, malokdo ve, da se za črno roko skrivajo »zelene baretkes«. Opozorila »spesotnica«, črna roka na belem listu, je samo eno izmed sredstev psihološke vojne, je pojasnil Donald Duncan v svojem pričevanju. Tako kot je bilo oko na črnem polju posvetnica »likvidatorskih ekip« v Južnem Vietnamu, ki jih spot organizirajo »zelene baretkes«.

Fanfani je stacioniran 8. korpus Posebnih enot, ki deluje v severni delu boja proti latinskoameriški gverili, s katero se že zdaj spopadajo ameriški »svetovalci« v Peruju, Boliviji, Kolumbiji, Paragvaju, Venezueli, Gvatemali, Nikaragvi...

»Zelene baretkes« pa ne najdemo le v Vietnamu in na »zeleni celini«. Najdemo jih v Iranu, v Kongu, v Etiopiji, v Laosu, v Kambodži, na Filipinih, v Tajski, na Tajpehu, na Koreji, na Malaji.

In kje so motivi? Morda je najbolje odgovoriti na to American Duncan sam, ko je pričeval pred Russellovim sodiščem: »V vsi ki državi v Latinski Ameriki, kjer smo prisotni, in v Vietnamu prav gotovo postane že bežnemu obiskovalcu jasno, da je tam ljudem že zdavnaj potrebna nekaletna socialno politično ekonomska revolucija. In brez izjeme tam ljudstvom vlada oligarhija, diktatorji ali tekiši ali drugačni pustolovci. In namesto, da bi šli in pomagali neposredno tem ljudem ter jim tako ustvarili revolucijo, je naša politika rešena tako, da pomagamo vladi, z drugimi besedami, da pomagamo ljudem preko obstoječe vlade. Razlog za to je, kajpak v tem, da je vlada, ki ji pomagamo, protikomunistična. Zato smo pripravljene spredelati neravnovesnost, krivico in v mnogih primerih tudi skorumpiranost teh vlad in tako postajemo vedno bolj podobni tistem, ki ji jubo z vilicami, da uporabimo ameriški pogovorni izraz. Zdelaj s tem ne počnemo nič drugega, kot da pomagamo prav tistem ljudem, ki so odgovorni za položaj, zaradi katerega smo v nelo delajo prvotno prišli.«

ANDREJ NOVAK

Portret tedna

Amintore Fanfani

»Italijanska vlada si je vedno želela, da bi bil vietnamski konflikt urejen s pogajanjmi. Lahko vam zagotovim, da smo v preteklosti pomagali in tudi še sedaj pomagamo tistim, ki težijo za tako rešitvijo.« Je dejal italijanski zunanji minister Amintore Fanfani na tiskovni konferenci ob koncu svojega obiska v Alžiru. Tedaj javnost še ni bila obveščena o obisku dveh uglednih predstavnikov hanovske vlade v Rimu in o njuni pogovori z italijanskim zunanjim ministrom Fanfanijem, čeprav je bil ta sestanek časovno pred obiskom Fanfanija v Alžiru. Fanfani se je ravnal po hanovskih zahtevah — obisk in pogovori morajo ostati tajni, o njih naj bo obveščeno samo ameriški predsednik Johnson. Zakaj je italijanski levičarski »Paese-Sera« zadevo spravil v javnost, za sedaj še ni jasno.

Vsekakor pa februarjski sestanek med Fanfanijem in veleposlanikom DR Vietnam v Pragi, ki ga imajo za najuglednejšega Ho Si Minhovega diplomata v Evropi, ni bil prvi primer Fanfanijevih prizadevanj za mirnovljubno ureditev vietnamske vojne. Leta 1965, 28. decembra, je francoska agencija AFP takole začela svoje poročilo: »Vietnamska vojna bo imela še eno žrtev: Amintore Fanfani, ki je odstopil s položaja zunanje-ga ministra...« Fanfani je bil tedaj v New Yorku, kjer je predsedoval XX. jubilejnemu zasedanju generalne skupščine OZN. Njegov prijatelj, nekdanji župan Firenc La Pira se je vrnil iz Hanoja, kjer se je pogovarjal s Ho Si Minhom, ki mu je baje dejal, da se je pripravil sestati s komurkoli, kjerkoli, če bi to lahko zagotovilo mir deliti. O svojih pogovorih v Hanoju je La Pira pisal v New Yorku Fanfaniju, ki je prek ameriškega veleposlanika Goldberga o tem informiral predsednika Johnsona in ameriško vlado. Neki ameriški časnik je informacijo objavil. Posledica tega so bili demantiji z vseh strani, tudi iz Hanoja, in spletke italijanske desnice proti Fanfaniju, ki je zaradi tega odstopil. Toda ne za dolgo.

O Fanfaniju pravijo, da je kot žoga: vsakokrat, ko ga nekdo vrže ob tla, odskoči navzgor. In dejansko je vsa njegova dolgoletna politična kariera prepletena s porazi in zmagami. Nič kolikokrat so si njegovi nasprotniki — tudi v krščansko demokratični stranki — že meli roke, češ naposled smo se ga le znebili. Njih samozavoljstvo pa je bilo vedno zelo kratkotrajno.

Fanfani, ki je 21. dne 6. februarja, praznovno šestdeseti rojstni dan — rojen je bil leta 1908 v Pieve S. Stefano pri Arezzu v Toskani — je že zgodaj stopil v politično življenje. Osemnajstleten je bil že med voditelji katoliške mladinske organizacije. Njegova nadaljnja življenjska pot je potekala med študijem in kasnejem znanstvenim delom na področju ekonomije, ter politiko. Svojo univerzitetno kariero, kot predavatelj ekonomskih ved, je začel takoj po končanem študiju na zmianski katoliški univerzi in jo nadaljeval v Benetkah, poletje pa na univerzi v Rimu, dokler ga ni vojna vzhra pregnala v Švicco. Že tedaj in tudi kasneje se je močno udeleževal publicistični. Objavil je vrsto zanimivih ekonomskih rasprav, v katerih je posegal zlasti v zgodovino ekonomije. Za njegova kasnejša politična stališča — znan je kot vnet zagovornik vstopa Velike Britanije v evropsko gospodarsko skupnost — je morda značilno omeniti, da je v teh delih pogosto obravnaval tudi gospodarsko zgodovino Britanije. Njegova disertacija je imela naslov: Ekonomski učinki protestantskih reform v Angliji. Med kasnejšimi zapisi pa razen številnih del, ki obravnavajo italijansko ekonomsko zgodovino, najdemo tudi »katalizem in protestantskim v zgodovini formiranja kapitalizma«, »Ekonomsko zgodovino Evrope od padca Rima do 1700« itd.

V povojni politični zgodovini Italije je bila Fanfanijeva osebnost namerno prisotna. Že takoj po koncu vojne ga najdemo v vodilnem organu krščansko demokratične stranke, nacionalnem svetu, in na položaju podsekretarja stranke. Leta 1948 je izvoljen

v ustavodajno skupščino, kjer se aktivno udeležuje pri sestavljanju nove italijanske ustave. Njemu pripisujejo avtorstvo za 1. člen ustave, ki se glasi: »Italija je demokratska republika, ki temelji na delu. Leta kasneje kot minister za delo De Gasperi vladi zaslovi po svojem načrtu za gradnjo ljudskih hiš, ki pride v anale kot »Fanfanijev načrt«, s katerim zagotovi med hudo brezposelnostjo sto tisoč novih delovnih mest. Nekaj let kasneje — 1951 — je kot minister za kmetijstvo avtor akcije za pogodovanje in agrarno reformo, ki sicer ni bila do kraja izpeljana in so ji imeli politični nasprotniki marsikaj očitati, čeprav morda ne vselej upravičeno. V to obdobje sodi tudi dvanajstletni načrt kmetijskega razvoja, ki je kmetom pomagal do kreditov.

Obdobje njegovega vzpona v rzhove italijanskega političnega življenja se začne leta 1954 s smrtjo dolgoletnega voditelja italijanske krščanske demokracije in italijanskega premiera Alcida De Gasperija. Fanfani prevzame za njim vodstvo stranke in tudi vlade. To je tudi obdobje zatona koalicijskih sredinskih vlad, v katerih so poleg krščanskih demokratov sodelovali socialni demokrati in liberalci. Fanfani, ki je v stranki veljal za levo usmerjenega, začne iskati pot do socialistov, ki so prav v tistem času prekinili akcijsko sodelovanje s KP. Toda šele leta 1962 mu uspe sestaviti prvo vlado, ki jo v parlamentu podpirajo socialisti, ko ga pred tem že leta 1959 v vodstvu stranke zamenja umirjenjski Aldo Moro, ki leta 1963 po Fanfanijevem odstopu prevzame tudi vodstvo vlade. V nasprotju s pričakovanji se Moro močno uveljavi in Fanfani ni več osrednja osebnost v stranki in državnem vodstvu. Vendar pa njegov temperament in ambicija ne počivata. Mnogi sodijo, da njegovi politični načrti segajo preko levega centra do velike krščansko-demokratsko-komunistične koalicije. Težavno bi bilo reči, koliko je resnice v teh domnevah, dejstvo pa je, da so ga komunisti vedno podpirali, tudi leta 1964, ko se je v nasprotju s sklepi svoje stranke boril za položaj predsednika republike.

Vsekakor je Fanfani človek, ki ve, kaj hoče, in za dosego cilja ne izbira sredstev. Ko je bil na čelu krščansko demokratične stranke, je vladal s trdo roko in zahteval absolutno strankarsko disciplino. Ko to ni bil več, se sam tej disciplini ni hotel podrežati. Očitajo mu pretirano ambicioznost, nekateri tudi depolitizacijo težnje. Pravi prijatelj ima malo, morda manj v svoji stranki kot zunaj nje. Znal pa si jih je pridobiti zunaj meja Italije, zlasti v tako imenovanem »stretjem svetu« in tudi v socialističnih državah. Italijansko opiranje na Vzhod se je začelo takrat, ko je bil Fanfani na čelu vlade. Kot odličen ekonomist je bil kmalu spoznal, da Italija lahko išče tržišča za svojo nametajočo industrijsko proizvodnjo na Vzhodu in v državah v razvoju. To spoznanje se je odrazilo tudi v njegovih sunajepolitčnih stališčih, tako kar zaveda sporazumevanje med Zahodom in Vzhodom kakor tudi v odnosu do evropskega sveta. Čeprav velja pravišelj ZDA in privrženec atlantskega zavezništva, vendar vedno išče možnosti, da bi svoji delni in mednarodni areni s samostojnimi sklici pridobil ugled.

V okviru teh Fanfanijevih prizadevanj nedvomno sodijo tudi njegovi stiki s Hanoiem. Ni se torej čuditi, če se sovjetovietnamski predsednik Ho Si Minh izbral prav njega za splošni predalec v dialogu z Washingtonom, kar velja za prijatelja ZDA, hkrati pa tudi v socialističnih delah ni slabo zapisan. V Fanfaniju je imel zadnje čase v goštevih morda več socialističnih kot socialističnih zunanjih ministrov. Njega pa je tudi pot pogosto vodila na Vzhod. Fanfani varjetno bolj kot drugi italijanski politiki razuna s močno prisotnostjo delavskega gibanja v Italiji. Študi s Hanoiem mu bodo v teh krogih nedvomno povedali ugled in naklonjenost. V letu volitev pa to ni nepomembno.

ACA STANOVNIK

Predvečer sestanka v Budimpešti

Stališča in mnenja

Kaže, da razločkov ni malo

Zadnje dni pred začetkom posvetovalnega sestanka predstavnikov komunističnih in delavskih partij v Budimpešti je večina partij, ki se nameravajo udeležiti sestanka, izražala za dokončno izdelavo stališč, ki jih mislijo zagovarjati. Mnogi, kakšno naj bo vsebina in metode samega budimpeštanskega sestanka in posebnih priprav na svetovno posvetovanje, je precej in tudi razločkov med njimi ne manjka.

Pomisleki KP Romunije

Za razliko od prejšnjih podobnih posvetovalnih priprav na posameznih partijah tokrat mnogo bolj javno, zato je pred samim pripraviljavnim sestankom vsaj za najmočnejše partije znano, kakšna stališča bodo zagovarjale. Sovjetska partija, ki se za novo svetovno posvetovanje najbolj goreče zavzema, se trudi, da bi navezala kontinuiteto s prejšnjimi leti 1957 in 1960. Komentarji v sovjetskem tisku in izjave partijskih voditeljev poudarjajo koristnost prejšnjih posvetovalnih in tako imenovane generalne linije, ki jo je po njihovem mnenju čas povsem potrdil.

Boj proti imperializmu dojmoma predvsem kot zbiranje in združevanje partij na določenih temeljnih načelih, ki naj bi bila v precejšnji meri obvezna za vse. Po mnenju sovjetske partije bi le tako dosegli večjo učinkovitost v boju proti imperializmu. Radio Moskva je te dni v nekem komentarju dejal: »Komunisti upoštevajo dejstvo, da se imperialisti zdaj ne naslanjajo na lastne moči, ampak poskušajo izkoristiti težave znotraj svetovnega revolucionarnega gibanja. Dobro je znano, da je odnos sil na svetovni sceni odvisen tako od vojaške in gospodarske moči Sovjetske zveze in drugih socialističnih držav kot tudi od enotnosti vseh revolucionarnih gibanj sodobnosti.«

V stališču KP SZ je prisoten odtisk partijam, ki enotnosti ne pojmujejo kot združevanje na podlagi bolj ali manj jasno določene in predpisane politike. Ta prikriti odtisk promična je javno obtožbe ko gre za KP Kitajske, ki jo je te dni generalni sekretar CK KPSZ Leonid Brežnev ponovno javno obtožil nacionalizma in sovizma. To napoveduje, da bo sovjetska partija na budimpeštanskem sestanku v tej ali oni obliki le poskušala doseči negativno oceno politike KP Kitajske.

V tem govoru ne bo osamljena. Od evropskih socialističnih držav zagovarjajo KP Poljske, EDS DR Nemčije in KP Bolgarije zelo podobna mnenja. Zlasti Poljski so se močno angažirali proti pojavom nacionalizma in nekaterih partijah. Njihovo teoretično glasilo »Nowe Drogi« je v zadnji številki zapisalo: »Nacionalizem — to je poglavitna nevarnost, ki danes ogroža enotnost, učinkovitost in idejno moč komunističnega gibanja. Zato je boj proti nacionalizmu temelj za enotnost gibanja.« Kot nosilce nacionalizma javno napadajo KP Kitajske, med vrsticami pa je brez težav mogoče razbrati tu-

di zamero nekaterim drugim partijam, ki so sicer daleč od tega, da bi delile kitajskih prepričanj.

Pojlki so, skupaj s vzhodnimi Nemci in Bolgari, sploh najbolj vroči zagovorniki čim boljše povezanosti zvestobe gaselarni liniji in najmanj naklonjeni upostavljanju sprememb in novih spomenj, ki jih je prinesel čas od zadnjega svetovnega posvetovanja. Zanje in za vzhodne Nemce igra pri tem seveda bistveno vlogo zahodnomorski kompleks in želja, da bi dobili čim širšo podporo socialističnih držav in partij za svoje interese. Menijo, da je večja disciplina med socialističnimi državami in partijami najboljše jamstvo za to. Kar zadeva Bolgare, pa seveda še po tradiciji nimajo mnenja, ki bi se razločevalo od sovjetskega.

Stališča, ki jih zagovarjata delavska partija Madžarske in KP Češkoslovaške, so v osnovnih potezah podobna sovjetskimi, čeprav ne poudarjajo tako izrazito niti prejšnjih posvetovalnih, niti generalne linije in čeprav eni kot drugi v javnih nastopih nasprotujejo mišljučenju, obojujanju politike drugih partij in sploh razpravam o notranjih zadevah drugih partij. Sicer pa zlasti stališče KP SZ ne ni podrobno znano. Posebno mesto zavzema KP Romunija, za katero je bilo dolgo časa dvomljivo, če se bo sploh udeležila sestanka v Budimpešti. Romuni so odločni zagovorniki suverenosti in samostojnosti vsake partije in naravnost alergični na vse, kar bi lahko pomenilo vmešavanje v njihovo notranjo in mednarodno politiko. V odnosih med partijami ne priznavajo načela demokratičnega centralizma (na katerem stoji splošna linija) in so odločni proti temu, da bi se manjšina morala podrejevati večini. Na tej podlagi gradijo ostro kritiko obeh prejšnjih posvetovalnih in stiskih, ki želijo v nespremenjeni obliki nadaljevati njuno tradicijo. Tudi do sedanjega pripraviljavnega sestanka so izrekli nekaj pomislekov, predvsem glede načina, kako so ga pripravljali. Organizatorjem med drugim zamierijo, da niso povabili vseh partij. Ena njihovih zahtev za udeležbo na bodočem svetovnem posvetovanju je zagotovilo, da na njem ne bodo razpravljali ali kritizirali politične linije — notranje ali mednarodne — katerekoli partije, ne glede na to, ali je oziroma bo prisotna ali ne.

proti imperializmu nikakor ne pomeni porajanja eni državi ali eni partiji voditelji, niti obvezno sprejem stališč ali odločitev, ki jih je izdelala ena partija ali skupina partij. To pomeni preučevanje ciljev boja, spoštovanje avtonomije vsake partije in prispevanje vseh. Mi smo torej proti misli izključevanja in proti formalnim obsodbam. Vendar to ne pomeni, da imajo vsi prav. To pomeni, da obstajajo razločkov, celo globokih, o katerih se razpravljajo in o katerih je treba resno in temeljito razpravljati, ne sme preprečevati iskanja skupne platforme.«

KPI se zavzema tudi za to, da bi v Budimpešti sprejeli sklepe na nov način. Je proti temu, da bi se pred sestankom samim ustanovili redakcijski odbor, ki bi izdelal osemletni sklepov, amek predlaga, da bi ustanovili odbor, ki bi zbral prispevke vseh partij — prisotnih in odsotnih — ter vseh demokratičnih in protimperialističnih sil, ki želijo povedati svoje mnenje. Tako bi sklepe pripravljali na dosti širši podlagi. Zavzema se tudi za to, da bi sestanku v Budimpešti in posebnim pripravam na svetovno posvetovanje dali maksimalno publiciteto.

Med drugimi zahodnoevropskimi partijami izstopajo KP Švedske, Norveške in Islandije, ki imajo nekateri pomisleke glede samostojnosti novega posvetovanja in ki počilajo v Budimpešto samo opazovalce. V zahodnoevropskih okvirih je izjemno stališče KP Nizozemske, ki je odločno zavrnila povabilo v Budimpešto in ki izraža precej ostre obzide posebnih vidikov politike KP SZ in drugih partij v socialističnih državah.

Glavne azijske partije odsotne

Kar zadeva Azijo, gredo priprave za novo posvetovanje v glavnem mimo večine partij, med njimi mimo vseh vplivnih. KP Kitajske sploh niti ne morejo slišati o novem posvetovanju in se dela, kot da ne ve, kaj se na tem področju dogaja. Madžarski diplomati v Pekingu so si samani prizadevali, da bi izročili vabilo za Budimpešto kitajski partij, tako da formalno KKP sploh ni povabiljena, oziroma obveščena o sestanku v Budimpešti. Prav tako niso mogli izročiti vabil partijam, ki imajo sedež v Pekingu, med drugimi partijam Tajske, Burme in Malezije. Zaradi posebnih vzrokov tudi niso mogli izročiti vabila KP Indonezije. S tem v zvezi je treba reči, da se je enako zgodilo tudi v Tirani, kjer prav tako niso mogli izročiti povabila. Za razliko od Kitajcev pa so Albanci izročili povabilo, ko so v skupnem sporočilu ob oblišan predsednika marksistično-leninistične partije Avstralije Edwarda Holta v Tirani zapisali: »Obe partiji sta ostro obsodili in zavrnili kot popolnoma prevarantski in izdajalski bližnji sestanek stavkočazov in negatorov v Budimpešti, tako imenovani sestanek mednarodnega komunističnega gibanja, ki ga pripravljata sovjetska revizionistična klika.«

Čeprav uradno še ni objavljeno, je vendar javna skrivnost, da v Budimpešto ne bo predstavnikov iz Severnega Vietnama in Severne Koreje. Obe partiji zavzemata specifično mesto v sporu, katerega težišče je na Pekingu in Moskvi, in imata resne pomisleke proti oboima centrom. Tudi naslednja vplivna partija v Aziji — KP Japonske — ne bo prisotna v Budimpešti, in to kljub močnim prizadevanjem KP SZ, da bi jo privabili. Poslanstvo Susuwa v Tokiu je sicer uspelo, kar se tiče normalizacije odnosov med KPJ in KPSZ, ni pa mogel prepričati Japoncev, naj pridejo v Budimpešto. Azija bo na bližnjem sestanku torej zelo slabo zastopana, saj bodo odsotne vse partije ki nekaj pomenijo. Stvar je toliko bolj nerodna, ker je osrednja tema posvetovanja boj proti imperializmu, partije, ki se v tem boju najbolj neposredno angažirane, pa ne bodo prisotne.

Ta ugotovitev velja tudi za kubansko partijo, ki je zavrnila vabilo zaradi nesoglasij z nekaterimi stališči KPSZ in drugih socialističnih držav in zaradi spora z večino partij v Latinski Ameriki. Iz izjav voditeljev teh partij dosej da bilo videti, da prihajajo v Budimpešto s kakšnimi izrazito originalnimi idejami. Njihovo stališče je z večjimi ali manjšimi odstopanji v temelju podobno sovjetskemu.

Tako se v Budimpešti z redkimi izjemami zbirajo partije, ki se glede najbolj temeljnih stvari strinjajo. Govorniki osrednje nasprotne smeri — kitajske — torej niso ne posredno ne neposredno prisotni. Vprašanje o vsebini in obliki enotnosti se torej omejuje na enotnost enega — resda večjega — dela mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja, medtem ko drugi del pri tem sploh ne sodeluje in celo noče ničesar slišati.

JANEZ STANKO

Evropska gospodarska skupnost in mi

Taktika zavlačevanja

Ukrepi, ki prizadevajo naše gospodarstvo

Zaradi „bonskega veta“ težave

Desetletna praksa EGS to prepričljivo potrjuje. EGS, ki je prepolna egoističnih interesov in notranjih nasprotij, se ni posrežala (izjave predsednika komisije EGS Jeana Reya) oblikovati skupne ustvarjalne politike do držav nečlanice. Kako je EGS ozila in zapeta vase, dokazujejo celo sporazumi o pridruženosti članstvu z Grčijo, Turčijo in skupino 18 zahodnoafriških držav. Isto velja, le da se bolj, za trgovinske sporazume, ki jih je EGS v 10 letih podpisala z Indijo, Iranom, Izraelom, Libanonom, in tudi po dolgotrajnih, večletnih pogovorih. Praktični pomen teh sporazumov je nespreten. Pogajanja z vrsto držav, na primer z državami Magreba, se vlečejo v nedogled. Podobno velja za pogajanja z Avstrijo, kjer niso vmes samo politični problemi, temveč tudi nasprotujoče si gospodarske koristi članice EGS. Problem vstopa Velike Britanije in drugih držav članice EFTA ima svoje posebnosti, v bistvu pa je logična posledica politike EGS do sveta zunaj nje same. V tem svetu je treba zasledovati prizadevanje ZRS, da bi uredil naše odnose z EGS. Dosednji svojim načelom pri razvijanju odnosov s svetovnim svetom in upoštevajo gospodarske koristi našega gospodarstva kot tudi stvarnost na za nas najpomembnejših tržiščih zahodne Evrope, smo že septembra leta 1962 izrazili pripravljenost, da bi za najbolj pereče probleme blagovne menjave našli rešitve v obojestranski prid. Zaradi znanega šbonskega veta je bila zaman dolga volja jugoslovanske vlade. Nemški faktor je bil nemalno vpljaven. Tehtni predsednik komisije EGS Walter Hallstein, po katerem se imenuje zloglasna Hallsteinova doktrina, čeprav on ni njen oče, temveč le zvest izpolnjevalec) je posledico tolažilni politike bonske vdale, ki se je upirala temu, da bi postiskali razumni odnos živideti, navezali stike in razvijali dialog med EGS in našo državo. Bonski vladni se je pri tem sililovale, da med ZR Nemčijo in SFRJ ni diplomatstranske pretirgaja. Ni je mogoče, da je medtem brez pridržkov privolila v vzpostavitve diplomatskih odnosov EGS z državami, s katerimi prav tako ni imela teh odnosov, kot na primer z ZAR. Jugoslovanska vlada sploh ni predlagala navezavo diplomatskih stikov, temveč le vsebinske pogovore, da bi v obojestransko korist odstranili težave, ki so nastale v gospodarstvenem sodelovanju in katerih ni bilo mogoče odpraviti v dvostranskih pogovorih z državami članicami EGS. Bonska vlada je s tem zavestno pristiskala na Jugoslavijo, zavečajoč se, da trpi ves ta čas naše gospodarstvo resno škodo zaradi diskriminacijskih ukrepov EGS. Pridrževali bi bilo, da bo bonska vlada zdaj, ko so se obnovili medsebojni diplomatski odnosi, pokazala več razumevanja za potrebe našega gospodarstva, s čimer bi vsaj delno povzela škodo, ki jo je zaradi bonskega veta pretrpelo naše gospodarstvo.

Medsebojna nasprotja

Zal ni tako. Veta pri EGS res ni več, toda gospodarski pogovori, ki jih je imela naša delegacija v drugi polovici januarja v Bonni, niso končani, temveč so se pretrgali, ker bonska vlada ni pokazala razumevanja za naše upravičene zahteve, predvsem da bi nam kot članici GATT priznala ustrezno sprostitev blagovne menjave v prometu s ZR Nemčijo. Upajamo, da se bo

do pogovori kmalu nadaljevali in se tudi končali v obojestransko zadovoljstvo. Delegaciji komisije EGS in Jugoslavije sta imeli januarja in maja leta 1965 v Bruslju neuradne, informativne pogovore. Pokazali so, da je nujno konkretno reševati važne probleme, ki povzročajo obojestransko škodo. Da se že talarit niso začeli uradni pogovori, kot sta jih predlagali obe delegaciji, ni vzrok zgolj bonski veto, temveč tudi občasne krize, ki čedalje pogostneje nastajajo znotraj EGS. EGS, ki jo težijo medsebojna nasprotja držav članic, nima niti časa niti volje, da bi se lotila pravih problemov, predvsem v odnosih do držav nečlanice. Če se bo ta politika nadaljevala, bo nedvomno povzročala težave in škodo nečlanicam, pa tudi EGS se ne bo mogla ogniti škodljivim posledicam.

Neizprosno tehtanje koristi

Kdor bere komentarje našega tiska, se stežka ubrani vtisa, da naša javnost preveč pričakuje od uradnih pogovorov z EGS in od sklenitve trgovinskega sporazuma. Dosedanja praksa EGS ne zbuja optimizma. Pogovori s skupnim trgovim bodo težavno in neizprosno tehtanje koristi. Zlasti težavni bodo pogovori o diskriminacijski prodaji naših poljedelskih pridelkov in živil, kar je za nas izrednega pomena, saj so države sesterice naš tradicionalni trg za te proizvode. Največje ovire in pridržke moremo pričakovati od Francije, ki skrajnje egoistično varuje koristi svojega poljedelstva.

Ker bodo letos poleti francoski predstavniki predsedovali vsem organizmom EGS, so naše možnosti še manjše. Pozitivno je, da je odšel Hallstein in prišel Belgijec Jean Rey, ki je zasledil položaj prvega predsednika skupne komisije vseh treh zahodnoevropskih skupnosti: skupnega trga, skupnosti za premog in jeklo in Evrotoma. Ko je bil Rey še komisar oziroma zunanji minister komisije skupnega trga, se je zavzemal za razvijanje odnosov s socialističnimi državami vzhodne Evrope. Zal ni imel uspeha: ne samo zaradi odpora Hallsteina in uparista komisije, pa tudi nekaterih članic EGS, temveč tudi zaradi nespremljivega stališča SEV. Kot predsednik skupne komisije ima Rey več možnosti, da uresniči svoje zamisli. Ker so nekateri članice SEV pripravljene sodelovati s kooperativnim področjem (Maurerjeva izjava v Rimu) in ker ZDA pritiskajo na gospodarstvo zahodnoevropskih držav, so dane objektivne ugodne možnosti za to.

Zdaj, ko ni več bonskega veta, se tudi Italiji ponuja priložnost, da dokaže resno sklenitveno obljubo, ki jih je bila dala v dvostranskih pogovorih (ko ni hotela sprejeti naših predlogov, trdijo, da sodeluje v pristojnosti komisije EGS), da pa je pripravljena podpreti naše zahteve v Bruslju. Za zdaj še ni gotovo, kdaj se bodo začeli uradni pogovori. Kljub številnim obljubam v Bruslju, pa tudi v mestopolnih članic EGS, datum še ni določen. Vse kaže, da se je EGS tudi v našem primeru odločila za taktično prelaganja in zavlačevanja. Ko se bodo pogovori začeli, je vprašanje, kako dolgo bodo trajali in kakšno bo rezultat med priložnostno sodelovanjem in prizadevanjem na dvostranski način. Navede vsem našim prizadevanjem in dobri volji je težko pričakovati, da se bo položaj le toliko izboljšal. Zato se mi, da je edini razumni ukrep radikalno omejit naše nakupe na področju EGS. Lanskoletni primanjulje se ne bi smel ponoviti.

DR. STANE PAVLČ

Italijani za javnost priprav

Tudi kar zadeva partije v zahodnoevropskih državah, je spekter njihovih stališč precejšen. Z zelo jasno določeno stališči je nastopila ena najpomembnejših med njimi — KP Italije. Italijanski komunisti menijo, da boj proti imperializmu zahteva tudi sodelovanje drugih protimperialističnih in demokratičnih sil, ne le komunistov. Po njihovem je zdaj možen ploden dialog o vrsti tem z evropsko socialno demokracijo in z naprednimi gibanji v tretjem svetu. Pred nekaj dnevi je bil plenum CK KPI, ki je med drugim ugotovil: »Koordinacija naporov v boju

Leningrad je vselej odkritje

Časi se naglo spreminjajo

OD NAŠEGA MOSKOVSKEGA DOPISNIKA

LENINGRAD, februarja — Karl Marx je, ko je nekako razčlenjal rusko zgodovino, Leningrad označil kot »ekskluzivni center Rusije«. Za tiste čase velja, da mesto ni bilo ekskluzivno samo po svojem geografskem položaju, marveč tudi zato, ker se je v njem zbirala oblastina in kulturna elita, njo pa še trgovska, in Leningrad je še danes ekskluzivna zaradi svoje arhitekture in zgodovinskih spomenikov.

ščina je zadela koronavirus od nekaterih Nove. Od vseh velikih ruske kladice je bil k mistiki nagnjeni Tolstoj edini, ki je bil bolj navezan na srcec domovine — Moskvo.

Odsevati mora tudi na častnikih

Kmalu po revoluciji je Leningrad, ker je bil preblizu meje, izgubil politični vsakodnevni delu le malo opraviča z oficijelj, povsem opredeljena odgovora ni dobil. Pač pa so nasilji prebivalci med potepanjem po mestu izprizili sproščeno, ki jo človek v Moskvi le težko doži, in Leningradu se v tem smislu pozza, da je, prvič, svetovljan, in drugič, da ima več turistične vzgoje kot konkurenčna Moskva. Pa še drugače se izpričuje leningradski lokalpatriotizem: medtem ko se v Moskvi izredno pogosto dogaja, da vam meščani ne bodo znali pokazati poti niti do osrednjega ulice, so Leningradčani — kar smo nekateri preizkusili — s svojim mestom dobrih seznanjeni.

Po svoje je leningradski temperament predstavlja tudi krazka, vendar pa sila prijetna večerja v enem najnovjših lokalov v mestu, v »Sednic« ne samo zaradi prijetne moderne arhitekture, ki se Moskvi (kljub večjemu sredstvu, ki so na voljo) doseže še nekoliko ni posebej, marveč predvsem zaradi prijetnega vedanja. »Sednice« je lokal, ki se, kar zadeva gostinstvo, ni problem, ne razločuje mnogo od drugih prvovrstačnih restavracij v SZ: nize so toliko vsakdesi, da lahko človek vstane, ne da bi se mu bilo treba opravičevati tistim, ki jih je vrgel s stola pri so-

socialni misli (stozračnik v gostinstvu po vsej priliki še ni odkril vseh skrivnih rezerv, kajti prostor je v sovjetskih lokalih stonraj prevladno »vredno zadržan«). Plešče, ki ga ima »Sednice«, je izredno veliko, predimenzionirano v primerjavi s številom miz. Na takšna nesorazmerja naleti človek tudi v Moskvi, toda nikjer na stropnost, ki so jo izprizili vladajoči sloji (beri natakralji) v »Sednic«: plešče ni bilo odprto samo za »sededece goste, marveč tudi za »padalce«, ki so se iz kabinice vsipali v dvorano, brez ko je kapela uderila tuš. V Moskvi se kaj pacificke ne pripeti: brez ko so »sededece« pacificke zasledene, veta v lokal zaporo in nihče ne vprašuje, kdo bi rad obedoval in kdo samo plesal...

„Padalci“ so se vsipali v dvorano

Pa še nekaj smo doživeli v Leningradu. Čeprav so bili med nami dopisniki z nekaj leti »sovjetskega« staza; ko smo hoteli oditi, nas je nastal prijazno povabil, naj bi še malo poseleli! Človekova moralna obveznost in vrnitljivost, ki se imenuje Moskva, je, da kar najhitreje pojdi in odide, kajti pogosto pred vrati v vrsti stoji drugi gastronski kandidati...

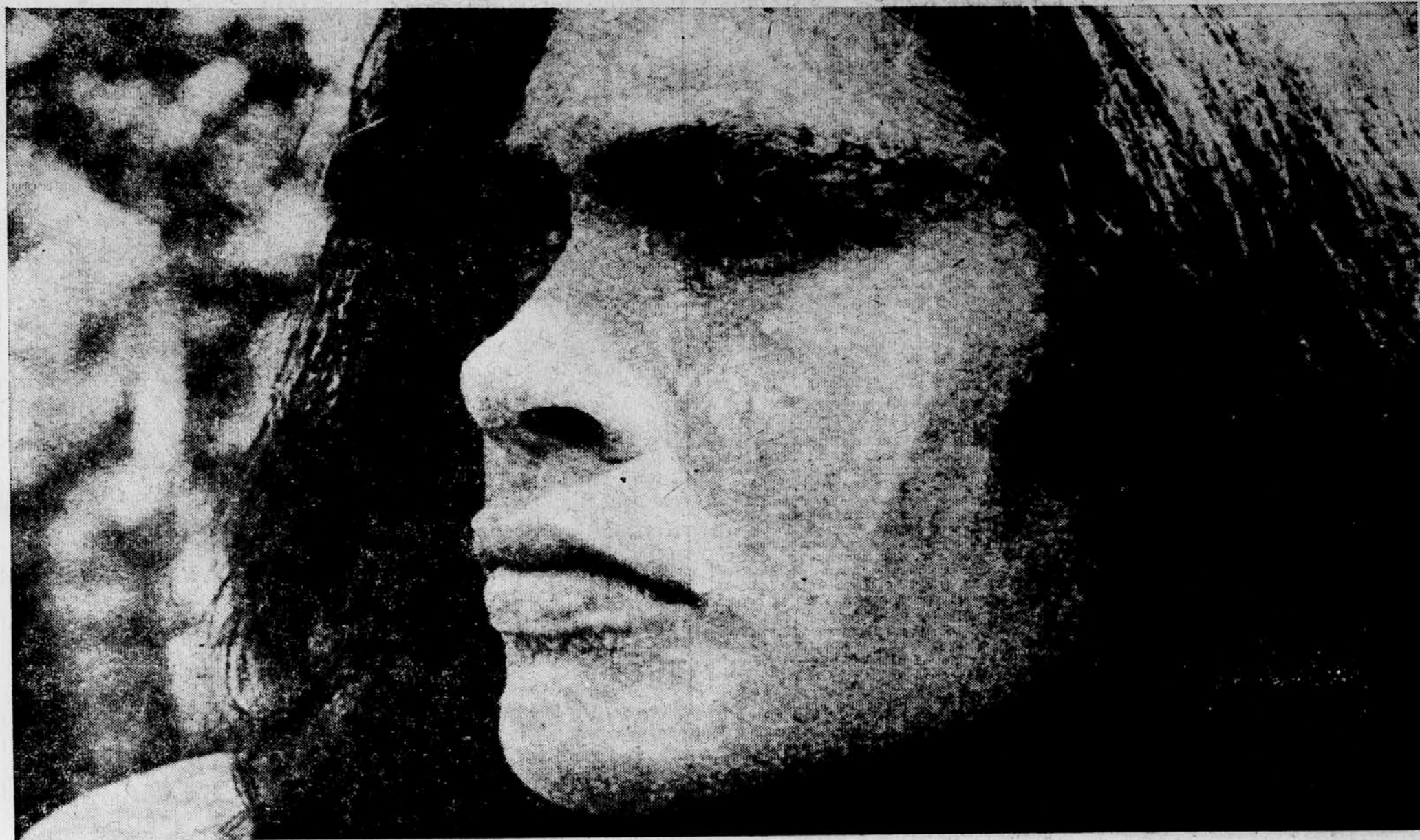
»Padalci«, ki so se bili vsipali v dvorano, ko je jela peti Nina Marčova, so se od drugih gostov ločili in samo zato, ker so bili v rosnih študentskih letih, marveč tu bili iz zato, ker so se bili zabavali zastonj. Gre skorajda za generacijski rasloček, ki je v »Sednic« močno bil v oči: medtem ko je starejša generacija, kamor je večina večina »sededečih« in od katere so mnogi preživeli leningradsko blokado, uživala predvsem v obilni hrani ali se točneje v spremljanju donarja (v tem skratka, kar leta in leta ni mogla početi), se je mlajši rod — kajpak po resnici »neprosni« — zabaval kar brez donarja — kulturno in prijetno. Časi se naglo spreminjajo, se glasi ena izmed najbolj prijetnih ruskih fraz nove dobe.

MARIN SEDMAK

Harmoničen že na prvi pogled

Leningrad je zato danes tudi pomembna turistična točka. Da je temu tako, je izprizilo tudi naše prvo kosilo na reprezentativni in najnovjši plesavici restavraciji, ki nosi ime »Delfini«: bilo je slabo in zelo drago.

Sier pa je Leningrad za novina vselej odkritje, kajti skoraj pravilo je, da ga obišče šele potem, ko se je seznanil z Moskvo. Medtem ko je v slednji obilo spomenikov — pogosto zelo pomembnih — polpretike porevolucionarne dobe, je Leningrad nastal v daljšem roku in brez naglice. Moskva je zatorej, povedano odkrito, sicer to grdo mesto, kjer zlagana impozantnost še vedno prekriva praznino; Leningrad pa je umirjen, harmoničen in še na prvi pogled prijeten.

ADELA LEGRA, GLAVNA IGRALKA

v filmu »Manuela«, ki je na festivalu v Viña del Mar dobil prvo nagrado. Se nikoli prej ni igrala v filmu; režiser Humberto Solás jo je izbral med kmečkimi dekletki. »Manuela« je eden izmed vrhov mlade kubanske kinematografije.

S popotovanja po Kubi

Rojstvo in šola

Kubanski film gre — „kamor hoče“

Mlado dekletko z dolgimi razpletimi lasmi se prebija skozi gozd. Enkomerno zamahuje z mačeto in s tako hitro sekajočo roko, da rezilo sika, reže, reže zrak. Kakor da je ta hitra izraz notranjega viharja, ki je za takó mlado dekletko nenavaden. To ni navadna, kratkotrajna jeza, ampak globoko in neugasljivo sovraštvo, ki ga je v srcu Manuela lahko vzbudil samo grozljiv zločin, dogodek, ki dekletka ni samo poznal v nov, surov svet preganjenih živali, ampak je tudi spremljal kot njene življenje.

„Manuela“

Vojaški diktatorja Batiste so vdrl v kmečko kočjo in ubili Manuelino babico, kočjo pa zažgali. Manuela je ostala sama na svetu z ednim smotrom: maščevati se. Po iskanju oficirja, ki je vodil vojske, in ga z mačeto usmeka po glavi. Zasluzujejo jo (prizor iz glave filma) in bi jo ujele, ko je ne bi rešili Castrov gverilci. Prizidki se jim. Med njo in mladim Mehicancem, ki se je bil pridružil gverilcem, se spleta nežna ljubezen. Prva preizkušnja: vojaški napadejo vas po ovrači vaškega izdajalca. Presentajo jih gverilci. Obracun z izdajalcem. Medtem ko Manuela z drugimi vaščankami vred tuli, da ga je treba na mestu razstrgati, jo mladi Mehicane odločno zadrži, čes da gverilci niso morilci. Izdajalca je treba soditi.

Zadnji boj. Batistovi vojski so poraženi. Manuela je smrtno zadeta. Zdej je Mehicane, ki je ponorel od bolečine, tisti, ki bi rad postreljal vse ujele vojske. Umirajoča Manuela ga odvrne od tega, čes da so se vojski borili kot vojski. Smisel njenih predsmrtnih besedi je: revolucija jim bo morala odpustiti.

»Manuela« ni dolg celovečernik, saj traja samo 40 minut. Tehnično ga uvrščajo med »srednjedolge« umetniške filme. Vsebinsko se navede tako obsežno zato, ker je ta film dobil lani najvišjo nagrado na filmskem festivalu v Viña del Mar v Čilu, ker je v določenem smislu kljub pomankljivostim vrh dosežanje ustvarjalnosti kubanske kinematografije in ker ga po pomenu lahko primerjamo z našim »Na svoji zemlji«.

Ta primerjava velja samo v določenem pogledu: filma si nista podobna po vsebini in nas. Je prvenec, medtem ko prihaja »Manuela« po nekaterih odličnih uspehih. Pač pa sta si podobna po tem, da je v njihju prvkrat pristno zadahala resničnost — sicer romantična — a vendarle resničnost določene okolja, čustvovanja in miselnosti. Režiser Humberto Solás je s tem filmom potisnil kubansko kinematografijo nekoliko naprej po poti samostojnega kubanskega ustvarjanja umetniškega filma.

Strogo vzeto, Castrov prihod na oblast 1959 ni začetek kubanskega filma. Na Kubi so se smelali tudi prej. Nekaj naslovov: »Kubanski apasji«, »Glasba, ženske in pira«.

SERGIO CORRIERI IN DAYSI GRANADOS

v filmu »Spomini na nerazvitost« režiserja Tomása Gutiérreza Alea.

»Dvojboj na bregovih Almendaresa«, »Sandra«, ognjevitá ženska«, »Zakrkniki ljubimec itd. Naslovi so dovolj značilni. Manj strogo vzeto, se je kubanski film potemtakem že začel s kubansko revolucijo. Takrat sta bila na Kubi cela dva študenta, ki sta šla skozi rimske ateljeje v Cinesciti: Tomás Gutiérrez Alea in Julio García Espinosa. Oba sta izpolnila pričakovanja in zdaj sodita med najvidnejše kubanske režiserje umetniških filmov. Prvi se je uveljavil s filmi »Zgodbe iz revolucije«, »Dvanajst stolov«, »Currituco«, »Birokratova smrt« in »Spomini na nerazvitost«, drugi s filmoma »Mladost« in »Prigode Juana Quinquina«.

Se zdaj je v filmskih krogih vroča polemika, koliko so tuji vzori, tuji učitelji in koprodukcije koristili mladi kubanski kinematografiji. Mnenja so zelo različna. Nekateri menijo, da se brez tuje pomoči kubanski film ne bi bil postavil na lastne noge, drugi — v skrajnem nasprotju s prvimi — pa zagotavljajo, da so bile vse koprodukcije in tuji učitelji zgolj potratna časa in denarja.

Tuji učitelji, koprodukcije

Iz množice nasprotujočih si mnenj je mogoče izluščiti sodbu, ki bo verjetno obveljala in je tudi videti najbolj pravilna in razumna. Najprej tuji učitelji: Martelli, Zavattini, Mariné, Béjar, Gatti, Kalatozov, Trusevski in drugi. Kljub svojemu znanju in izkušnjam se večina učiteljev ni znašla. Kubanska resničnost jim je bila v glavnem tuja in ne glede na znanje, ki so ga lahko posredovali učencem, so ostali njihovi proizvodi dostikrat le »obrtne vaj«. Med slavne izjeme vsekakor sodijo imena, kakor so Chris Marker, Joris Ivens, Theodor Christensen, Agnès Varda.

Navezdane je zadeva z učitelji tako, da njihova ustvarjalnost na tujih tleh ni toliko prispevek, kolikor na nacionalnem filmu, ampak prispevek njihovemu lastnemu delu. Vse je odvisno od tega, ali srazumejo položaj ali ga ne srazumejo, ali jim tema »leži« ali jim ne »leži«. Isti Eisenstein je z odporom, kakor šolsko vaje, ustvarjal v Hollywoodu scenarij po Dreiserjevem romanu »Ameriška tragedija«, ki mu je bil popolnoma tuji, in spesnil pozneje navdihljivo poemo o Mehiki. Toda ali je bil to prispevek mehiškemu nacionalnemu filmu?

Na lastnih nogah

Se ostrejša je sodba o koprodukcijah. Sikraj vse so se izjalovile. Kot uspešna navajajo samo nekatere, med njimi predvsem »Alžirsko bitko«.

Medtem ko so tuji učitelji prihajali na Kubo in odhajali z nje, se je nekaj začelo

premikati, prihajali so »novi« Kubanci. Burni revolucionarni razvoj v državi je terjal filmsko upodobitev: bitka proti nepismenosti, zdravstvene akcije v gorah, poskus invazije v Zalivu praščev... In tako je Manuel Octavio Gómez ustvaril »Solo na dežele«, Jorge Fraga »Goré nas družijo«, Alberto Roldán »Zdravnike Sierres«, pozneje »Laminov grič«. Pojavil se je Santiago Alvarez, »seniant terribles kubanskega filma«, ki mu merskiško ne more odpustiti ne zgodbe in iskrenega jezika ne njegovih izbruhov svete jeze ne poival in kolajn, ki jih je dobil. Alvarez je izrazil reporter dokumentarist, vodi ekipo filmskega tehnika. Toda njegovi dokumentarci »Zdej«, »Ciklon«, »Letro sedmo«, »Cerro Pelado«, »Hanoi« in »Torek 13. decembra« so tako uspešni, da so v tujini začeli ob njih govoriti o kubanski dokumentarni soli. Gledal sem »Ciklon«, pričevanje o tragediji, ki jo razbesnelo elementarne sile lahko prizadejejo človeku, in moram priznati, da je polovica povsem zašušena in da je v tem primeru dokument povzdignjen na raven umetnosti.

Vloga filmske umetnosti

Za vsako mlado kinematografijo, posebno v deželah po revoluciji ali neodvisnosti, so značilne burne, žolčne in dostikrat meglene razprave o tem, kaj naj bi bil film, kakšno družbeno in umetniško vlogo naj bi igral, kako naj bi slika resničnost, revolucionarno ali kako drugo, ali naj bi v bistvu poučeval in vzgajal ali — kaj.

Tudi po Kubi odmeva ta razprava. Zakon o ustanovitvi kubanske nacionalne filmske industrije je bil objavljen 24. marca 1959, komaj tri mesece po Castrovem prihodu v Havano. Zakon poudarja, da je film »umetniška zveza«, ker naj bi pomenilo, da filmski delavci lahko svobodno ustvarjajo. Kubanci si ne domisljajo, da je to kaj posebnega. Poudarjajo le, da je to načelo sprejeto. Priznavajo tudi, da so na začetku poti in da prvi uspehi tega dejstva ne spreminjajo.

Toda vsi vendarle soglašajo, da mora film, ne da bi kršil umetniška načela in pravila, spodbujati nastajanje »novega človeka« na Kubi in pomagati revoluciji. Ta revolucija pa ni osamljena, del je svetovne revolucije in boja proti jenkijevskemu imperikalizmu.

»Čim bolj se imperialistična agresija širi po svetu«, pravi režiser in filmski kritik Eduardo Manet, »čim bolj se narodi odločno in naglo osvobajajo, tem bolj se bo kinematografija, filmska umetnost, pod pritiskom dogodkov, spreminjala v izzivalno pričevanje.« To pa ne pomeni, da bo ta umetniška površina ali poenostavljena. Morala bo znati združevati, raziskovati, poštno prikazovati. To bo pogurma umetnost, ki se ne bo bala zamere... Tako pravi Eduardo Manet.

In kaj pravi režiser Tomás Gutiérrez Alea?

Ne ogledalo, obogatitev resničnosti

»Nam navezdane ni do tega«, pravi Alea, »da bi film odseval resničnost, ampak da bi jo bogatil, ostri naše čute in jih izpopolnjeval in da bi odkrival probleme. Ne mislimo slediti dialektičnega razvoja s formulami ali z idealističnimi prikazi, ampak ga mislimo agresivno potiviti, ustvariti možnost za sam razvoj z vsem vzemirnjem ljubelega mira, ki ga prinaša s seboj. Obetaja posebna svrsta ljudi, s katero moramo živeti, s katero moramo računati kljub našemu vsakdnevemu odporu pri graditvi nove družbe. To so ljudje, ki se imajo za edine dediče revolucionarne sposobne; ljudje, ki vedo, kaj je socialistična moralna, in so uskončili povprečnost in provinciali-

zem; birokrati (z birojem ali brez njega); tisti, ki poznajo dušo naroda in govorijo o njem kakor o nedobudnem otroku, od katerega je mogoče dosti pričakovati, a ga je treba tudi dobro poznati itd. Ko jih poslušamo, jih kar vidimo, kako pokroviteljsko držijo roko nad glavo tega otroka; to so isti ljudje, ki nam govorijo, kako moramo z narodom govoriti, kako se moramo obknežiti in kako se moramo slačiti: vedo, kaj se sme narodu pokazati in kaj se ne sme narodu pokazati, ker narod ni zrel, da bi zvedel vse resnice; ti ljudje se sramujejo naše nerazvitosti in imajo manjvrednostni občutek v nacionalnem merilu. Film si je med drugim zastavil nalogo, da jih bo vzemirjal, izzival in dražil. Tudi njim je namenjen film.«

Tako pravi Tomás Gutiérrez Alea. Nič čudnega ni, če je zdaj pred kubanskimi filmskimi kamerami in za njimi zelo razgibano. Morda je preveč prepiranja in razprav in premalo ustvarjanja, toda to je neogibno. Spodbudno je, da se v okviru revolucije križajo mnenja in slogi, da mladi filmski ustvarjalci (ne nujno mladi po letih) iščejo pota in smisel svoji umetnosti. Kakor v likovni umetnosti tudi v filmu ni sledu socialističnega realizma ali tistega, kar naj bi bil socialistični realizem, ali skratka, ni sledu enega samega izma ali dogme. Res je, cilj je, ustvariti novega človeka in to je najbrž naloga, ki je umetnost ne zmore. Toda znotraj tega kroga in revolucije je prav tako napeto in ustvarjalno kakor znotraj katerega koli drugega ideološkega in duhovnega kroga na svetu.

Zato je brččas odveč vprašanje, kam gre kubanski film. Kljub temu si ga je zastavil režiser Eduardo Manet, ki je nanj zelo preprosto in duhovito odgovoril: »Kamor hoče.«

BOZIDAR PAHOR

Po sestanku v Zagrebu

Knjiga med biti ali ne biti

Poklicno pisateljsko delo je skorajda nemogoče

Morda se nikoli nismo slisali tako močno biti plat svona zaradi usode knjige, kakor je bilo to v Zagrebu 13. in 14. februarja na razširjenem sestanku koordinacijskega odbora Zveze pisateljev Jugoslavije. Tema sestanka se je glasila: Položaj in možnosti literature v naši družbi. Razprava in sklepi, sprejeti na zasedanju, sicer niso povedali nič takega, česar bi se ne vedeli ali vsaj ne čutili. Ugled literarnega ustvarjanja pisateljev Jugoslavije je zelo narasel tudi v mednarodnem svetu, sami pisatelji pa imajo kljub temu še vrsto problemov, ki jih odlagajo iz leta v leto.

Ni skrivnost, da je gmotni položaj pisateljev zelo neugoden, čeprav so jugoslovanski pisatelji v zadnjih letih ustvarili takšna dela, ki so odprla naši literaturi pot v široki svet, pri tem pa vendar zmerom silšimo pripombe, da domača knjiga ne gre v denar, da zanjo ni zanimanja. Kdo je ustvaril takšno atmosfero okoli domače knjige, če tako atmosfera zaras je? Ali naj jo iščejo tako smo slisali v Zagrebu, v do kraja bludeni ekonomski vulgarizaciji, ki ima knjigo kot vse drugo kulturno delo za nujno zlo, za nekalsčno reprezentančno fasado, ki naj pokrije (pred kom le?) našo polpismenost in nepismenost?

Tudi založbe v stiskah

Zaradi nizkih avtorskih honorarjev je pri nas praktično nemogoče poklicno pisateljsko delo. Svarni učinek knjige ali literarnega dela je zanemarljiv, kakor mu to priznavajo. Pisatelj je pri ceni knjige deležen s tako majhnim odstotkom, da je dejansko podoben meznemu delavcu. Odušeni je od svojega sprozvedar, kajti večina pisateljev živi zunaj ustanov, ki njegovo delo izdajajo in zalagajo. Če bi pisatelji sodelovali pri upravljanju kulturnih ustanov in podjetij, ki živijo od njihovega dela, bi to nedvomno prispevalo k osebojanju teh ustanov od njihove zaprtosti, tako je govoril predstavnik srbskih književnikov.

Velik nesmisel bi bil, če bi vse krivdo za položaj knjige iscali samo v založbah. Pisatelj je v svojih sklopeh opozoril tudi na položaj založb. Kreditna politika bank je privedla založbe do tega, da ne morejo več voditi svoje založniške politike na dolge roke. Pisatelji mislijo, da je nujno podaljšati založben rok kreditiranja na štiri do pet let. Da so založbe tako zelo zmanjšale tiskanje umetniških vredne literature, je predvsem vzrok v teh kratkih kreditnih rokih. Založbe so bile prisiljene dati prednost raznemu šundni in vsakovrstni zabavnosti literaturi. Predsednik srbskega pisateljskega društva Mile Stanković je dejal v razpravi:

»V knjigarnah prodajajo računске stroje, v šolah berejo samo domače klasike, zato bi bilo mladim pisateljem priporočiti, da takoj postanejo klasiki ali pa računski stroji... Večina listov objavlja samo kriminalno ali pustolovsko literaturo, menda zato, da bi pokazali, da v tem pogledu ne zaostajamo za drugimi deželami. Drugo mesto v temiški naše pseudoliterature zavzema seksualna kultura. Zgodbi, člankov in reportaž s takimi temami je toliko, da bi imeli izmisliti posteljo seksualno najbolj kulturna dežela na svetu.«

Anekdota

Izohid iz položaja je v tem, da so pisatelji navzoči v vseh kulturnih ustanovah, v vseh skladih za kulturo, povsod tam, kjer kakorkoli odločajo o knjigi. Razen tega je potreben najtesnejši stik s študentski svojbralci. Samo tako je lahko pisatelj s svo-

jim duhom v višinih, z obema nogama pa na naših tleh. Potem se ne bo moglo zgoditi več kaj takega, kar je — med smehom vseh prisotnih na zagrebškem sestanku — povedal Mile Stanković. Neki mlad pisatelj ni mogel najti založnika, pa je začel »prevajati«. V raznih listih je objavil več kot šestdeset »prevrednih« zgodb. Potem jih je zbral in izdal knjigo, kajti v resnici so bile to njegove lastne novele. V teh noveleah je moral uporabiti tuja imena oseb in krajev in jih podpisati z imenom tujega pisatelja, da so lahko bile objavljene.

Zgodba zveni kot zabavna anekdota, je pa v njej predznak neke miselnosti, značilnosti ali morda že posledica nekega stanja, v katerem je jugoslovanska književnost kot Pepelka iz travljice.

Malo prostora v dnevnem tisku

Naša družba si je postavila za cilj — kulturo množicam. To zanesljivo ni samo geslo, temveč občutek stvarne potrebe. Pisatelji so na zagrebškem sestanku obširno spregovorili tudi o ljudskih knjižnicah in o tem, da je treba rešiti problem njihovega financiranja, da bi lahko redno nabavljale vsa pomembna nova dela in tako postale važen pospeševatelj ne samo založniške dejavnosti, temveč tudi literarnega ustvarjanja samega. Po nekaterih podatkih kupujejo ljudske knjižnice na zagrebškem do šest odstotkov knjižnih naklad, v Sloveniji pa kaže celo tri odstotke. V zagrebški razpravi je bilo rečeno, da bi morale knjižnice v naših mestih in vaseh odkupiti trideset odstotkov naših naklad, da bi se dvignila kulturna raven naših ljudi in izboljšal položaj knjige, s tem pa tudi založb.

Pisatelji so tudi menili, da naša sredstva množičnega obveščanja: tisk, radio in televizija še daleč niso izkoristila svojih možnosti za popularizacijo knjige. Nasprotno, ponekod na televiziji so že imeli knjižne prikaze, pa so jih opustili. V samem dnevnem tisku je za knjigo rezerviran komaj sikromni geto. Knjiga je pomnžana in potisnjena nekam na straniški tir tega našega življenja. Nekdo je ogorčeno vzkljnil: Kako to, da v tej državi govorimo tisočkrat več o detergentih kot o knjigah! Pri vsem tem vendarle ne gre toliko za pomnžanje denarja, kajti le pogljetno grede in nedostojne ilustracije po naših kioskih, ki tudi niso poceni! Naše občinstvo pa vseeno v zelo kratkem času pokupi sto tisoč plošč tako imenovane lahke ali zabavne glasbe, kakor smo brali te dni v nekem komentarju o knjigi.

Osvoboditi literaturo dogmatizma

Nekaj vprašanj pisateljskega poklica utegne rešiti novi zakon o avtorskih pravicah, ki naj pravilneje uredi položaj pisatelja in literature sploh. Tudi novi zakon o založništvu naj bi dal svoj prispevek k rešitvi teh vprašanj. Toda brez smisla bi bilo pričakovati, da bo pisatelj dobil priznanje za svoje delo (tudi materialno) s kakim dekretom, to priznanje bo prejel, če bo nehalno prisoten v dogajanjih svojega časa, s svojo zavzetostjo za temeljne težnje literature, s svojo svobodoljubnostjo in s svojo zvesto pripravljenostjo, da osvobodijo literaturo vsakega dogmatizma, s trdnim vero v svoje humanistično poslanstvo, čigar končni smoter je vsestransko boljši in razvitejši človek.

FRANCE NOVŠAK

Le Corbusier

„Človekova hiša“

V parku Zürichhorn

Avgusta 1965 je na Azurni obali umrl veliki arhitekt Charles-Edouard Jeanneret — Le Corbusier. Ostala nam je njegova dragocena zapuščina, ki je že povzročila svez preobrat v arhitekturi in pomeni še vedno bogato osnovo za nadaljnji razvoj moderne arhitekture. Zanj je njegovo delo »Maison d'Homme« (človekova hiša), kot ga je sam imenoval — je bilo zgrajeno po njegovi smrti v zürichskem parku Zürichhorn, slovesna otvoritev je bila 15. in 16. julija lani.

Pobudnica tega dejanja je Heidi Weber, mlada züriška zbirateljica umetnin. Corbusierova prijateljica in občudovalka. Po umetnikovi smrti je zbrala deset njegovih dolgoletnih sodelavcev in skupno so z velikim trudom, vestno sledo Corbusierovemu duhu in načrtom, uspešno opravili njegovo zadnje delo. Imenuje se »Center Le Corbusier«, v njem pa namerava Heidi Weber prikazati razstave Corbusierovih del in pa razstave o aktualnih problemih arhitekture, urbanizma in umetnosti v duhu velikega ustvarjalca. Tako je bila ob otvoritvi v centru razstava Corbusierovih načrtov za to zgradbo, v spodnjih prostorih pa razstava umetnin Corbusiera — kubističnega slikarja.

Heidi Weber je že l. 1959 v svoji galeriji v Zürichu prvokrat razstavila Corbusierovo serijsko pohištvo iz l. 1927, nato pa še dru-

ga njegova dela. Po vsej ceni pa je želela, da bi ji Corbusier napravil načrte za razstavno galerijo, v kateri bi razstavljala druge njegove stvaritve. Prvi načrti, ki jih je naredil Corbusier na njene prošnje, izvirajo že iz l. 1965 — a celih pet let je bilo potrebnih za njihovo realizacijo. Zabeležena Corbusierova zasnova v armiranem betonu se je počasi modificirala in se v l. 64-65 preobrazila v kovinsko konstrukcijo iz standardnih elementov. Le Corbusier je utegnil še pregledati in odobriti vso arhitekturno koncepcijo — julija 65 je potrdil še načrte za streho — potlej pa je umrl in zapustil nedokončane načrte svoje edine kovinske konstrukcije. Heidi Weber je spomnili 66 zaupala nadaljevalna dela arhitekta na Travu in Rebutatu, ki sta dolga leta delala s Corbusierom v njegovem pariskem ateljeju. Vse sklačne izdatke je izvela francoski inženir Fruitet — s katerim je sodeloval že Corbusier.

Konstrukcije temelji na originalnih konceptih, genialnih v svoji preprostosti. Zgradbo pokriva samostojna, neodvisna kritina v obliki dveh kontrapostnih kvadratnih »dežnikov« iz varjenih plošč. Kritini sledi odprta terasa in nato spodnji del konstrukcije, ki je v celoti sestavljena iz predelanih kovinskih elementov po Corbusierovem načelu o »celičnem volumnu« 226 x 226 x 226,

ki je zelo ugoden za montažo, dopušča veliko kompozibilnost in se prilagaja človeku in umetnosti. Corbusierova želja je bila, da bi bila njegova dela razstavljena v zgradbi, ki bi sama predstavljala predlog in prikaz skromnega človeškega prebivališča, kjer se dimenzija prilagaja človeku in se ogiba občutka samovoljnosti, ponavadi podobnega razstavnim dvoranam.

To delo je novost, bogata na novih konstruktivnih postopkih za industrializacijo konstrukcije — od ogrodja iz preprostih l. profilov do standardiziranih polničnih elementov iz emajliranih plošč. Edini element, ki ni v sovseščju z drugimi, je rampa iz vidnega armiranega betona, ki predstavlja izjemo v pševsem za industrijsko proizvodnjo pripravljeni konstrukciji.

Arhitektura te male posejle iz jeklenih cevni in dekorativnih panelov iz bleščočega emajla v čistih barvah, na katerih se razburljivo poigrava svetloba, se čudovito ujema s ambientom Zürichhorna. Tu začuti pomenavalec prisotnost Corbusiera — v odličnosti proporcij, v razkošnosti mnogobarvnosti, v odnosu strogih kubusov do lahkonostne poševne strehe... In vkljub mnogim polemikam, ki so sledile uspešni realizaciji objekta in marsikaterim očitkom, je človek srečen, da lahko vidi še eno novo arhitekturno stvaritev.

VANDA MUŠTO

Stoletnica rihemberške čitalnice

Pesem še terja svoje

Zapis ob praznovanju dveh obletnic v Braniku

Zgodovinarji pravijo, da velja 24. februar 1867 kot ustanovni dan rihemberške čitalnice. In pripominjajo, da so primorski narodnjaki čitalnico v Rihemberku slovesno odprli šele 10. novembra 1867. Rihemberk, sodanji Branik, pa ima še več datumov, ki pomenijo mejnike v njegovi preteklosti. Praviar smo omenili dan in mesec tistega leta, v katerem se je z ustanovitvijo čitalnice na kulturnoprosvetnem področju uradno konstituirala slovenska narodnostna zavest tega kraja. Zdej pa se ustavimo pri datumu, ko je ta zavest na letih narodnostnih bojev in po letih fašističnega narodnostnega zatiranja po prvi svetovni vojni doživela svojo najhujšo preizkušnjo in prispevala svojo največjo žrtev: 15. februarja 1944 so Nemci in domobranci Rihemberk obkrožili in požgali, prebivalstvo pa odgnali v koncentracijska taborišča. Za 15. februarja 1968

je bilo pred zadržanim domom v Braniku silicano slovesno smidenje: prebivalstvo tega primorskega kraja in njegove okolice je v okviru svojega krajevnega praznika praznovalo dvoje obletnic: 100-letnico rihemberške čitalnice in 24-letnico požiga Rihemberka. Najbližji jih je v dandanašnjem nezgodovinskem, v izboljševanje, pridobitništvo in izpopolnjevanje vsakdanjika usmerjenem času med nami veliko, ki teh dveh ozroma takih dveh obletnic nekoliko ne morejo več povezati z logiko zgodovinske najnosti in usojenosti. Bržkone je vsalodo med nami za krajši ali daljši čas tak in potem, seveda, vsaj prvi hip ne more pravo dojeti prizora, kakršen se je, na priliko, ponujal našim očem, ko smo se na praznični dan skozi gošč in enakomerno predež dož prijeli pred zadržani dom v Braniku.

Bilo je malo pred enajsto dopoldne in na dočaj velikem prostoru pred zgradbo, ki je po videzu in funkciji bržkone za las enaka svojim vrstnicam po Sloveniji, se je pod odprtimi dežniki gnetlo in prestopalo za čudo veliko ljudi. In ta množica je ubogljivo poslušala glas po zvočniku, ki je prosi, naj ljudje vendarle ostanejo pred stavbo in ne stopajo vanjo, ker se bo zdej zdej začelo slovesno odkrivanje spominske plošče na pročelju združnega doma s kratkim programom, kakor je to v navadi.

Med ljudmi je bilo veliko starejših in veliko mladih. Če so, predpostavljamo, mlade pripeljali iz šole, pa je gotovo, da starejših ni nihče za roko vodil pred zadržani dom v tako neprijetnem deževnem dopoldnevu, kot je bil 15. februarja. Prišli so, očtino, gnani od iste zavesti, ki je pred sto leti privabila njihove prednike na prvo čitalniško slovesnost. In čeprav se je v tem razdobju toliko spremenilo v ljudeh in v kraju samem — prvič, 1918. leta, je bil evakuiran in razdeljen, tako da so begunci ob vrtni po koncu prve svetovne vojne našli namesto svojih domov samo golo steno, drugič, izropan, požgan in neusmiljeno izpraznjen leta 1944 — je v praznično razdobju, v slovenskem čustvovanju, v preprosti družabnosti, v obrednosti besede in pesmi in celo v deklaratorični povzdignjenosti in zborovalni konvenciji gotovo ostalo nekaj enakega ali podobnega. Ciovek bi si drznil trditi, da celo nekaj staroslovno čitalniškega.

Čitalniškega besedičenja in ravnanja, prenesenega v slog in način sodnjega časa, je v nas še veliko. Toda to, kar je za nekatere osrednje slovenske pokrajine smešno in preživela očitščina, je za Primorsko nedvomno še zmeraj samo značilnost brez slabega privoča. Vrednota, ki je kulturnozgodovinsko in družbenopolitično še zmeraj upravičena in utemeljena. Poskušajmo to trditve na kratko razločiti.

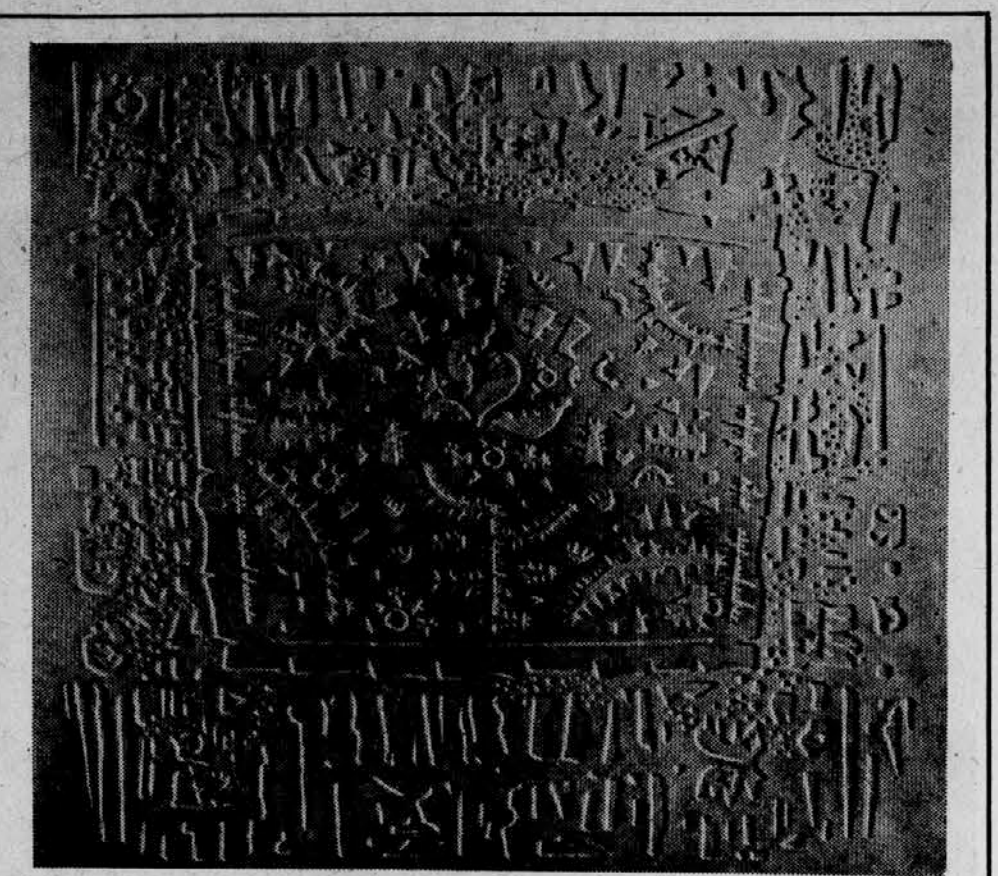
Poglobljeno se v zbornik, ličen in izkopen, ki ga je izdelala ob stoletnici rihemberške čitalnice oziroma ob stoletnici kulturnoprosvetnega delovanja v Braniku revija »Goriška srečanja«, in izluščimo iz njegove vsebine osrednje kulturnozgodovinske dejstvo: dejstvo namreč, da je ta del slovenskega ozemlja doživel prvo narodnostno kulturno kulminacijo prav v čitalniškem gibanju v desetletju 1860 do 1870. Po navedbah Branika: Marjaška, pisca uvodnega prispevka »Čitalniško gibanje na Primorskem in nastanek narodne čitalnice v Rihemberku«, je bila v tem razdobju čitalniška mreža prav to najgostejša. Nepopolni podatki o slovenskih čitalnicah iz leta 1869 namreč povedo, da je bilo tedaj na Slovenskem v celoti 56 čitalnic, od teh pa na današnjem Primorskem kar 31. In medtem, ko so drugod na Slovenskem nastajale čitalnice zlasti v mestih, trgih in manjših upravnih središčih, so nastale na Primorskem videli po vaseh. Dvajset in čez jih je bilo omenjenega leta takih, ki so se ponekod imenovale kar skmečke.

Ustavno življenje po letu 1860 je dovoljevalo razmahitev idej revolucionarnega osemindesetega leta in te, so na narodnostno ogroženem obrobju tega dela Slovenije doživljale svojo čitalniško izpolnitev gosteje in dosledneje kot podrugod. Geografski in socialni položaj jih je zato kljub kasnejši notranji strankarski diferenciaciji ohranjal pri prvotnih narodnoubuditeljskih in prosvetiteljskih smotih in jim ni dovoljeval, da bi se spreminjale v družabne ustanove veljavnejših slojev. Mnoge med njimi je po šestdesetih letih obstoja uničil šele fašizem v letih 1926—27.

Če primerjamo kulturni razvoj po prvi svetovni vojni nacionalno združenih slovenskih pokrajin s primorskim, potem smemo ugotoviti, da je le-tega italijanska okupacija skupaj s fašističnim nasiljem še tako poudarjeno narodnoubuditeljskega dobesedno konservirala. In medtem ko je podrugod pri nas razvoj sorazmerno hitro drgal kulturno raven s stopnje na stopajo, sta Primorski ostala v pomoč in šlovesko in kulturno potrditev samo živa slovenska beseda in slovenska pesem. Zato ni čudno, če pomnijo ljudje po primorskih krajih imena legalnih ali ilegalnih pevovodij, posvetnih ali cerkvenih ali obojih, rpdove daleč nazaj, in če se dandanašnji slovenska pesem na Primorskem drugače in pogosteje zveni kot podrugod po Slovenskem. Prva primorska kulturna kulminacija, čitalniška, je našla zato svoj čisto poseben odmev v razvibanem kulturnoprosvetnem življenju v letih po osvoboditvi (tudi o tem prinaša ilustrativne podatke omenjeni jubilejni zbornik), toda o novi kulturni kulminaciji sploh, obde, ne le primorske uplavitve množičnega kulturnega poleta ni mogoče govoriti. Ta uplavitve pa je za Primorsko, kjer se je kulturni čas za toliko desetletij ustavil, gotovo še bolj problematična in usodnejša kot za druge slovenske pokrajine. Vendar ob pogledu na neurtudna prizadevanja kulturnih ustanov po Primorskem, kajti predvsem v rokah teh je zdej usoda kulture, kot to terjata čas in višja razvojna stopnja, ne moremo in ne smemo govoriti o prvi kulturni kulminaciji v tem delu Slovenije kot doslej edini, temveč je na nas, da nenehno opominjamo na pripravljane in potrebnost nove. Ob tem pa, ko smo na primorskih tleh, spuščajmo stare kulturne vrednote, ki so tod ostale žive. Tudi če so včasih še čitalniške po iskrenem občutju in namenu. In površno se k množici pred branjskim združnim domom.

V pročelje te stavbe so vidane tri spominske plošče. Prva Simonu Gregorčiču, ki je v Rihemberku od 1873 do 1881 preživljal svoja najmnarnejša leta in zorel za svoj prvi zvezek »Poezije«. Ob njej je pojasnilo, da so fašisti leta 1933 prvo ploščo, vidano v spomin pesniku še pred prvo svetovno vojno, odstranili. Druga plošča je namenjena spominu narodnega heroja Ljuba Šercerja, ki se je tod rodil. Tretja, govoreča o stoletnici rihemberške čitalnice, pa je bila ob začetku slovensosti pokrita s zaveso. Ko je leta zdričala raz njo, je bilo to znamenje za nagovore, deklaracije in pesje. Podobno v slednjem je bil izkazal moški zbor domačega prosvetnega društva »Franc Žigljavič«. In potem so se ljudje nagotili v nov klubski prostor, v vežo z razstavljenimi dokumenti o stari čitalnici pa v združno goštilno. Tam je kmalu zasedela pesem, polna, moška in ubrana. Njeno jedro so bili člani domačega pevskega zbora, ki so se zbirali na popoldanski koncert. Pritegnili smo vsi, kar nas je na goste sedelo ob mizah: kmetje, nameščenci, funkcionarji, pa pravnik, pa mladi arhitekt, pa tudi novogoriški predsednik občine. Res, kot rečeno — na Primorskem slovenska pesem pristajala in pogosteje zveni kot drugod pri nas. Tam ljudje se niso pozabili, da jih je pomagala ohraniti, in spominjajo se svojih pevovodij kot pravih pravočasih ljudskih voditeljev daleč nazaj v preteklost. Sedanji branjski pevski zbor vodi Gvido Filipčič, uslužbenec novogoriške komunale banke. Ko je hodil v ljubljanske šole, pripovedujejo ljudje s ponosom o njem, se tudi glasbeno izobražal. Najprej smo zapeli tisto »Na gori je moj dom...«

JOŽE SNOJ

V ZATISJU (Marjan Pogačnik, barvna jedkanica, 1967)

V okviru tedna

Marjan Pogačnik

Marjan Pogačnik, rojen 30. novembra 1920 v Ljubljani, je diplomiral iz umetnostne zgodovine na filozofski fakulteti leta 1947, na akademiji za likovno umetnost prav tako v Ljubljani pa 1949, kjer je do leta 1951 obiskoval še grafično specialko pri prof. Jakcu. Leta 1962 se je vključil med pedagoge na ljubljanski akademiji, kjer deluje od leta 1965 dalje kot docent za grafiko. Sodeloval je na številnih razstavah jugoslovanske in slovenske umetnosti doma in v tujini, na največjih mednarodnih grafičnih prireditvah v Jugoslaviji in v drugih državah. Samostojno se je predstavljal leta 1962 v Ljubljani. Nagrade: 1963 — nagrada Presernovega sklada za grafiko, 1967 — odkupna nagrada Galerije savremene in kome umetnosti iz Novega Sada na VII. mednarodni grafični razstavi, Ljubljana.

Pogačnikova odločitev, da se posveti grafiki, je bila zavestna — pogojena v odlični risarski sposobnosti in (grenkem) spoznanju, da se mora odredi iskarnu levo in desno in se poglobiti samo v eno likovno zvrst (tisto pač, ki mu je tedaj, to je ob koncu študija in starosti enaintrideset let najbolj ustrezala), če hoče nadoknaditi — ne po svoji krivdi — zamujeno. Iz svoje predvojnje ozračnice, nekakšne fantazijske skicirke je črpal vse do leta 1960, ko je v tehniki globokega tiska (suhe igle, visoke jedkanice) in v predmetnem izraznem načinu pričaral admirirajočo vaško idilo, njeno čisto poezijo in nežno ljubzensko čustvovanje v mreži črnih očitoma belih, na črnem ozadju se prepletajočih linij — vse do tako rekoč arabske, cvetne konstrukcije vedno bolj v dve dimenziji vkleknjenega prostora, kjer vlada čista, neskaljena harmonija kot v ograjenem vrtnu, tem starodavnem ikonografskem motivu v zgodovini likovne umetnosti, pri Pogačniku polnem vsakdanje nadobnosti.

Grafik Marjan Pogačnik je predstavnik tiste slovenske generacije, ki je morala zaradi vojne prekiniti študij in ga s podvojnjo močjo nadaljevati ter končati po letu 1945. V Pogačnikovem ustvarjalnem delu je čas, ki mu je bil do besedno nenehno za petami, zapustil ne izbrisan pečat, zaradi česar ga, če ne upoštevajo omenjeni dejstva, obravnavamo kot samostojnega, morda tudi samotnega likovnega umetnika, vsega vdanega lastnim, izjemnim občutjem. Med najpomembnejšimi predvojnimi komponentami, ki so imele odločilen vpliv na risarsko nadarjenega šestnajstletnika, je bil po eni strani duh zagrebške skupine Zemlje s predmetno, z vaško (za Pogačnika ne tako izrazito) socialno obravnavo) motiviko se pravi čista, mladostniška tudi po stopnji zrelosti ustreza primitivna risba, po drugi strani pa še tradicijsna priljubljenost in popularnost dunajskih Vesnanov (Birolla, Gaspari), ki so v letu 1940 ustanovili v Ljubljani društvo Lado in gojili dalje folklorni, prestilizirani realizem.

Povojna leta — leta umetniškega zorenja so Pogačnika vodila v tok močnejše poetične intonacije, v tok, ki je nosil s seboj tudi značilnosti fantastike in sublimirane vizionarosti. Pogačnikov izpovedni vrag je torej izhajal iz pravljic bizarnosti, fantastike; te iste grafike (suha igla), ki so nastale še med študijem leta 1948, so šest let kasneje uspešno predstavile avtorja in jugoslovansko likovno umetnost na XXVII. bienalu v Benetkah, ki je bil za Pogačnika sploh šele drugi nastop pred javnostjo. Prvi je bil v Beogradu istega leta na razstavi jugoslovanske grafike.

Nadaljno tehnično, navidez hkrati modernistično novost je prineslo tudi dvostopenjsko jedkanje. Toda tak pojav plastičnih belih, kasneje črnih elementov te »šipke« — kolikor je ta izraz najprimernejši, ker nas pač asociativno spominja na tovrstni domači, folklorni produkt — ima izvor nekje drugje: v težnji po barvitosti, seveda podrejeni umetniškemu prvotnemu, črno-belemu občutju, vsebinsko pa intimni, nevsiljivi in nevzemirjivi izpovedi, ki jo navidez v nedogled ohranjajo nadobnosti organske prirode, zbrane sredi vrhov, opustošenih gnezd, potopljene v vodi, snegu, rosi, močvirju, od katerih pa se umetnik počasi, toda vztrajno poslavlja, saj so zapisane odmiranju in pogin, ko zažarijo kot v eksploziji, radiokativni beli svetlobi in se nato pogrezejo v večno temino.

Umetnik se je tako približal svojemu cilju, ki kateremu je težil ves svoj ustvarjalni čas: v stilni enotnosti prispeli do dokončnosti — vsa ta njegova preostala, brezpomembna nadobnost, ki zbujajo s svojo belino in pod vtisom, da je prisena od drugod in umetno urejena, dojem kameninske formacije, je sedaj uokvirjena v barvasti okvirih.

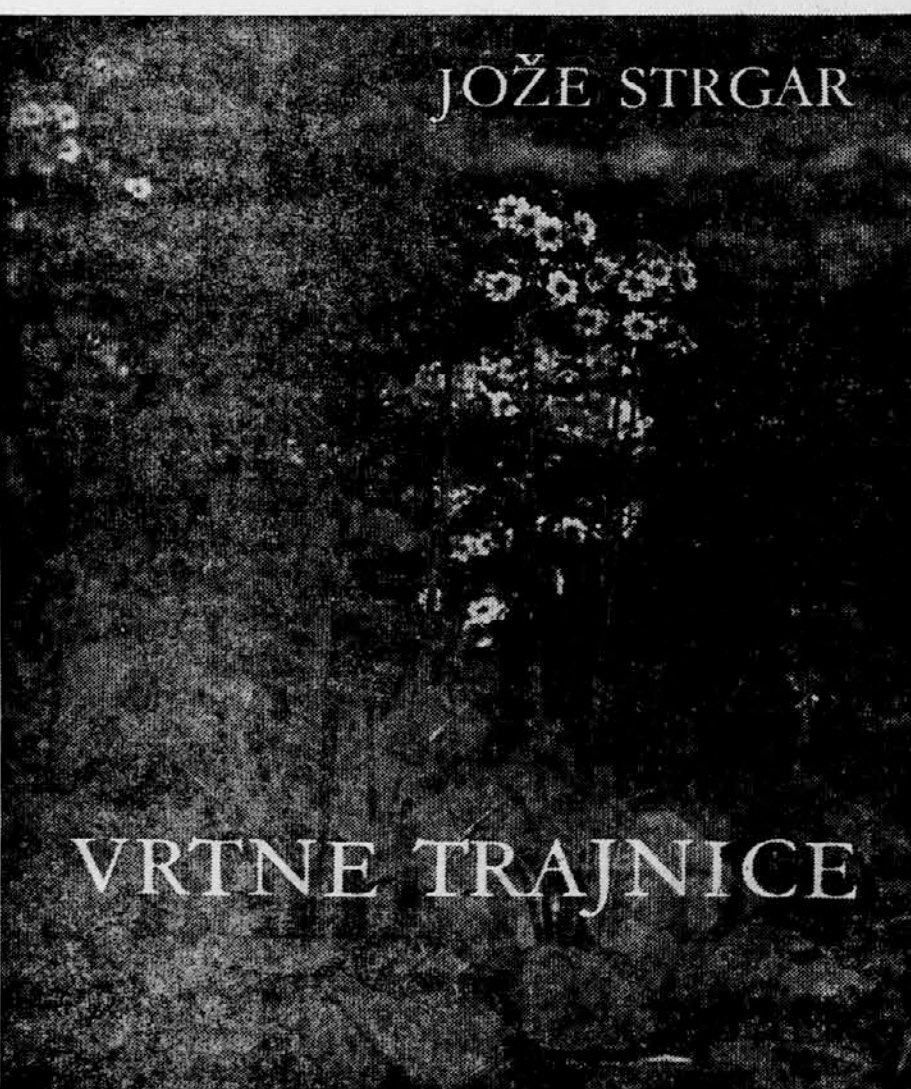
Posvetilo in verjetno zadnji poklon sedanjemu umetniškemu odkritju resnice, Resnice — ki jo je Pogačnik izrazil v neke vrste simboličnem pokrajinske-mu izrezu — ki pa se zdela ni in ne more biti samo ena.

ALEXANDER BASSIN

Mariborsko srečanje

„Iščem resnico, ne resničnost“

Akademski slikar Janez Vidic o sebi in delu

JOŽE STRGAR

VRTNE TRAJNICE

Avtor, ugleden hortikulturni strokovnjak, je znan že po svoji knjigi »LONČNICE«. Zdej je napisal prvo slovensko knjigo o vrtnih trajnicah. Knjiga ima štiri poglavja. V prvem so misli o splošnih lastnostih trajnic, v drugem je opisano razmnoževanje in vzgoja, v tretjem so predstavljene posamezne trajnice, v četrtem je z načrti in preglednimi razvrstitvami povedano, kako naj trajnice uporabljamo. Vmes, med tekstom, so po skupinah razdeljene številne fotografije, ki jih je avtor posnel v domačih in tujih vrtovih in vrtarih.

Novo strokovno delo o vrtnih trajnicah daje mnogo uporabnih nasvetov tako izkušenim vrtarjem in urejvalcem cvetličnih nasadov ter zelenici kot laičnim ljubiteljem cvetja in lastnikom vrtov. Bogato ilustrirano knjigo (200 strani) dobite v vseh knjigarneh. Cena: platno 60.— Ndin. Naročila sprejema tudi

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE, Ljubljana, Mestni trg 26

»Pri slikarju obravnavam realen svet, ki ga prežemem v svoji notranjosti. Opažujem naravo in ljudi v njej. Ne zanima me pri tem, kakšna je ta narava na zunanji, temveč počutjem globlje sedci. Če je to že resnica, ne vem. Drevo, rožo ali človeka poskušam prikazati tako, kot ga vidim jaz. Človeka, na primer, z vsemi njegovimi skrbmi. Bojim se zatore, da je resnica, po kateri segam jaz, bolj moja resnica, kot pa občja resnica. Moja in pa seveda tistega človeka, tistega predmeta, ki ga upodabljam.« mi je dejal akad. slikar Janez Vidic, ko sem ga obiskal v Mariboru.

Potem pa je nadaljeval: »Trenutno ne morem pokazati veliko. Slike imam na razstavah. Novejšega datuma je ta, ki prikazuje stara človeka in hišo v ozadju. Ostala sta sama, nikogar več nimata. Otrci so odšli z doma v mesto. Ostala sta s svojimi zgaranimi rokami, s kožo, ki jo je v dolgih letih prepihal veter in ožgalo sonce. Čudno je pravzaprav: ampak prav veselih ljudi ni več. Mogoče sem jaz sam varok tena, morda sam tako gledam, ker sem se potegnil vase, mogoče je čas prinesel svoje. Ker tudi sam ne morem biti več tako vesel, se mi zdi, da tudi drugi ljudje niso več tako veseli.«

»Pomeni, da si pesimističen?«
 »Tega ne bi rekel. Naposled me obdaja družina, zlasti sem vesel otrok, Matjaža, ki gre po moji poti, in Barbare, ki ima tudi slikarski talent. Torej nimam varzoka, da bi bil slabo razpoložen. Mogoče sem bolj kritičen, to bo.«

Bil sem stotraj nekoliko presenečen. Janeza sem poznal vedno kot zelo vselega človeka, nasmehljivega, pripravljenega ob vsaki priložnosti za dobro šalo.

»Kaj pravzaprav sodiš o svotem slikanju?« sem preusmeril pogovor.
 »Naj ti odgovorim s tem, kaj sodijo o meni drugi. Nekateri menijo, da je moja 'malarija' nekak magični realizem...«

JANEZ VIDIC

»Pa se strinjate s tem?«
 Slikar ni odgovoril takoj. Zatem je povzel:
 »Priznam, da sem bil izredno presenečen, ko sem pred dnevi prejel pismo od nekakega kupca, ki je kupil mojo sliko, razstavljeno v Passauu. Pomislil v pismu se mi zahvaljujejo, da sem mu odstopil svojo sliko, čeprav sem mu jo prodal. Potem piše precej na dolgo o sliki, o vtisih, ki jih ima, ko jo ogleduje. Tega še nisem doživel.«
 »Za katero sliko je šlo?«
 »Za Staro okno.«
 »Vidim, da veliko delaš. Razon tega si se v službi. Gre oboje? Slikarji se pritožujejo, če morajo biti v službi in še slikati.«

»Letos mineva dvajset let, odkar sem tehnični in likovni urednik mariborskih Obzorj. To pomeni, da sem pri začetku tako rekoč od njenega nastanka. Postal sem njen del. Včasih sem tudi pomislil, da je služba tista, ki me ovira, da ne morem delati več. Vendar sem se preprečil, da ni tako. Privrabil sem se na to delo, povezan sem s kolektivom. Morem pa priznati, da sem v službi ne nasečajne tudi zaradi splošnih razmer.«

»Še stotraj si potemtakem na tonem. Kaj slikate?«
 »Izredno vsak pristi čas. To je seveda naporno. Zato človek ne more pričakovati velikih rezultatov. V očeh potemljen za silkanje svedeta dopust. Tistraj se odpreljam v Dragotinco, v Pristajo. Tam je same oboje največja spodbuda. Kaj se mi je izredno prijetno.«

»Če se ne motim, si ljubiteljenec po rodu. Bi se vrnil v Ljubljano?«
 »Odkar? Ne. Na Stajerskem sem se popolna sčistimiral. Najprej, ko sem bil

profesor v Slovenski Bistrici, so me nedvoumno tamkajšnji ljudje, posebej Pohorci, Marsikatera slika je nastala s temi motivi. In zdaj, ko sem si uredil zapuščen vinikarji v Dragotinco, kamor zahajam že peto leto, so me spet prevzeli tisti ljudje, njihov način življenja, ko obračajo krpe zemlje, ko si pomagajo med seboj, kot da so v zadrugi.«

»Te lahko vprašam, kaj ustvarjate?«
 »Ilustracije za Hudaesove Pohorske praviljice. Snov me je zagrabila. Rad se ukvarjam z ilustracijo. Bržkone se mi je sedaj manj risem, čeprav sem nekajd precej napravil tudi na tem področju. Trenutno stojim pred veliko nalogo: ilustracije za Visočko kroniko, ki bo izšla v isti opremi in isti zbirki kot Matiček v Obzorjih, zbirki iz slovenske kulturne zakladnice.«

»In razstave?«
 »Kaže, da bom letos naposled moral razstavljati v Sešaburu, kamor me vabijo že dve leti. Po dolgem času pa bi spet razstavljal v Mariboru.«

»Saj res: v Mariboru pravzaprav že dolgo nisi prikazal svojih slik, če izvarnem zadnje razstavo mladinske ilustracije na temo NOB v okviru festivala »Kurrirčeka«. Toda to so skupinske razstave. Zakaj pravzaprav nisi razstavljal sam?«
 »Ker se mi razmere in način kako delajo v Sloveniji, niso zdele v redu. Tako sem dolgo leta samim prošil in čakal na deželje. Ustvarjal sem kar v spalnici. Z leti pa postane človek bolj občutljiv. Zdej so mi na občini sa trdno objubilji. Zdej mi bodo uredili stajle na podstrežju stavbe, v kateri stanujem. Če se bo to res zgodilo, bi rad še sto let živel na Stajerskem.«

FRANC SRIMPF

Tehnične in gospodarske koristi

Elektroenergija v mednarodnem sodelovanju

Izredna zainteresiranost industrijskih in drugih potrošnikov

Vsak dan beremo in slišimo o novih načinih vključevanja gospodarstva v mednarodna tržišča. Slišimo o uvoznih in izvoznih težavah ter o tem, kje je katera panoga bolj ali manj dosegla uspehe.

Z elektroenergijo na mednarodnem tržišču pa je nekoliko drugače. Pa ne mnogo drugače. Potrebna je ista mera poslovnosti, analize tržišča in še vse drugo kot pri drugih panogah. Drugače je le v toliko, da elektroenergije ne uskladiščimo, ampak mora biti tisti hip uporabljen, ko jo proizvedemo, in pa da električna energija v meddržavnem poslovanju ne pozna carin. To je mednarodni dogovor.

gled ni tako veliko, vendar pa predstavlja predvsem varno obratovanje in v absolutnih zneskih tudi kar lep poslovni uspeh.

Povezovalni daljnovodi

Poglejmo, kako je z našo državo, zlasti pa s SR Slovenijo, Jugoslavija, ki je med zahodno in vzhodno mrežo, ima povezovalne električne mreže z vsemi državami (razen s Albanijo). Povezovalni daljnovodi pa so v obratovanju po sistemu obojestransko. Naše omrežje ni čvrsto povezano s sosednjim elektroenergetskim sistemom in ni v paralelnem obratovanju. To nam dela nekatere težave. Le če bi bili v paralelnem obratovanju, bi bil pretok energije v vsakem hipu mogoč in takoj pokrit izpad kakšne elektrarne. Seveda so zaradi tega normativi za tako mednarodno delo zelo zahtevni. Tako je na primer zahteva, naj ima vsak partner vedno 5 odst. vrteče rezerve na voljo. Pri nas sedaj rezerve v gotovem času sploh nimamo. Biti mora tudi avtomatska regulacija frekvence, kar sedaj tudi še ni, saj z montažo odlašamo iz leta v leto, čeprav naprave že imamo.

Naša država je torej med vzhodnim in zahodnim elektroenergetskim sistemom, z mrežo v Sloveniji pa med Avstrijo in Italijo. V okviru UCPTE so sestavili regionalni skupino Sidel (Avstrija, Italija, Jugoslavija) z namenom, da bi kasneje pristopila še kakšna sosednja država. Strokovne skupine so izdelale hidravlične karakteristike, da bi videli interes izmenjave presežkov energije, druga skupina pa je očrtała povezovalni daljnovod napetosti 220 000 voltov, imenovan Sidel obroč (Südelring). Ta poteka skozi Slovenijo. V primerjavi drugih povezav (železnice, ceste, cevovodov) je povezovalni daljnovod — glede na geografsko lego Slovenije kot prehodnega področja — brez težav prišel v izvedbo, seveda na podlagi dolgoletnega poslovnega sodelovanja, kar sež še omeniti.

„Südel“ obroč poteka skozi Slovenijo

Ker predvidevamo, da bo daljnovod 220 kV od Zagreba čez Cirkovce—Polog—Ljubljano—Divavač—Matuljani in Reko zgrajen, tvori en del te zveze tudi del imenovane obročja. Manjka samo zveza Podlog—Oberiselach (64 km) in Divavač—Padrič (Italija, 11 km), da bi imeli čvrsto povezovalno sosednjo.

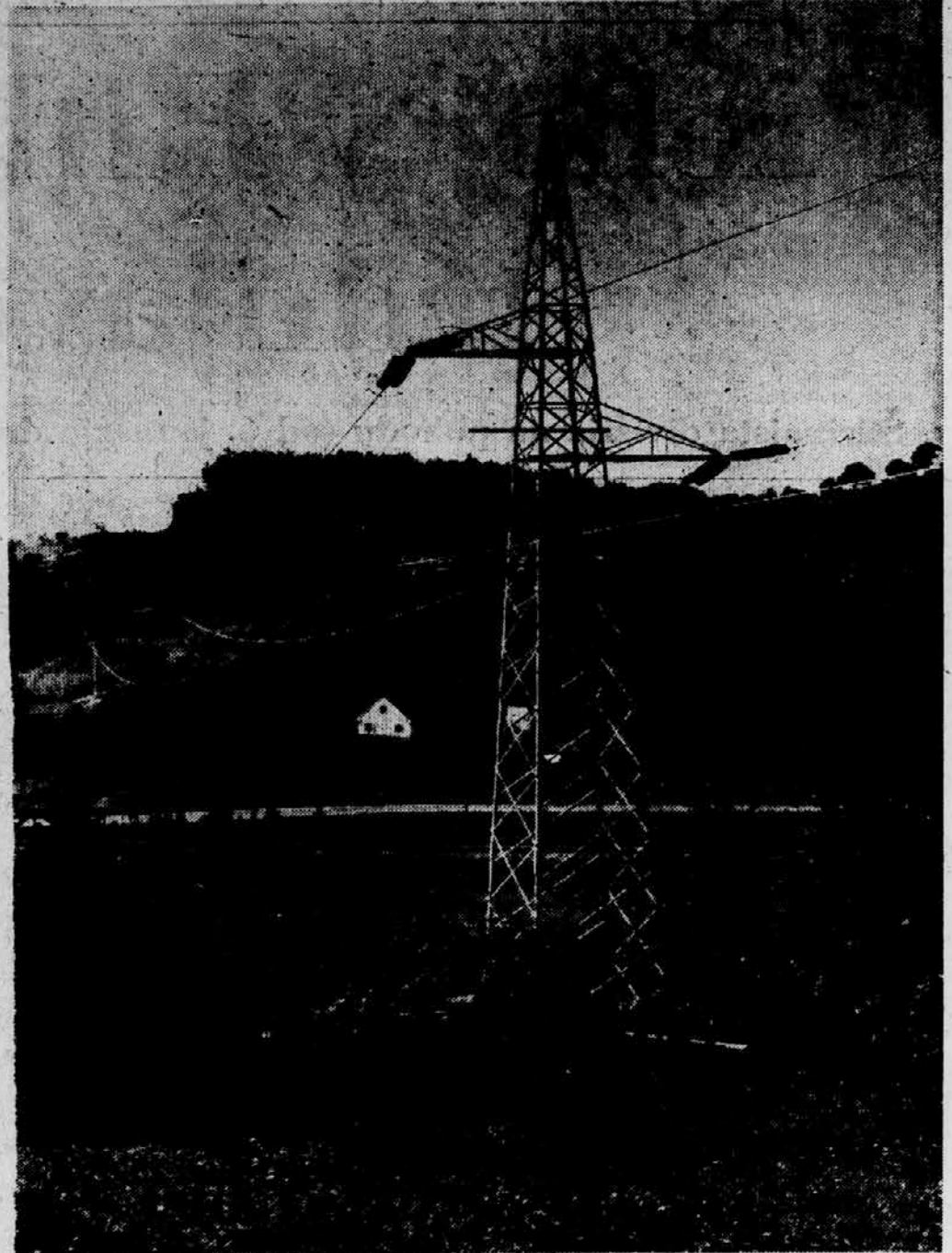
Zveza z Italijo poteka dalje od Padrič na Somplago, nato Felos in Lienz ter nazaj do Oberiselacha. Italijansko elektroenergetsko podjetje je svoja dela končalo, avstrijski partner je v izgradnji po dolini Drave, pri nas pa je daljnovod dograjen do Ljubljane in sedaj čakamo na smer proti Divavi in nato na zvezo Podlog—Oberiselach ter proti Italiji.

Ker naša država ni v paralelnem obratovanju z Vzhodom in Zahodom, pogodbe o izmenjavi električne energije pa so, bomo morali urediti povezovanje, ki pa ni le tehnično, temveč tudi politično gospodarski problem. Delitev našega elektroenergetskega sistema v gotovem času na dva dela, nam bo ustvarjala nekatere težave. Povezovanje Zahoda z Vzhodom pa še ni tako daleč, čeprav na to mislimo in se pripravljamo. Znano je, da so daljnovodi med Zahodom in Vzhodom Nemčijo prekinjeni. Avstrija ima sicer zvezo 220 kV s Češkoslovaško in v novejšem času tudi z Madžarsko, toda tudi samo v smernem obratovanju in ne paralelnem.

Po sklepih konferenca Sidel lani v septembru, mora pri nas biti vse nared do konca leta 1969, da bomo začeli paralelno obratovati. Za našo državo, posebej pa za Slovenijo, kot prehodno področje, bi takšno obratovanje bilo zelo koristno. Kvaliteta električne energije bi morala v tistem trenutku ustrezati mednarodnim razmeram, zagotoviti bi potrebno varnost, v našem sistemu bi lahko vgradili agregate večjih kapacitet, ki so ekonomičnejši, ker bi, če bi izpadel kak agregat, energijo posodili sosed. Na zalogo k sosedu ali pa v prodajo bi lahko oddali hidravlične presežke energije v ugodnem letu, kalorične elektrarne bi tako enakomernje obratovale in dosegale več obratnih ur na leto. Tako bi potrošili čezmerno zalogo premoga in rudarjem zagotovili enakomernjšo proizvodnjo.

Električne energije ne reducirati

Za izmenjavo električne energije je potreben dogovor o ključu, koliko kilovatin ur je treba dobaviti s povratno energijo za prodajo pa je treba najti sporazumno ceno, ki ustreza obema partnerjema. Te zadeve zahtevajo veliko mero poslovnosti, tradicije in medsebojnega zaupanja. Elektroenergetsko podjetje kot partnerji se med seboj dobro poznajo, čeprav si bilanc ne pokažejo. Pri teh izmenjavah partner ne izkorišča slabe situacije svojega sosedja. Seveda pa z zgubo nihče ne črta. Bila so leta, ko smo pozimi pomagali v stiski sosedni

DEL SUDEL OBROČA
Daljnovod 220 kV Cirkovci—Ljubljana

Avstriji, kasneje pa se je obrnilo in so nam oni pomagali. Nasplohn pa je sedaj v Evropi zmeraj moči nabaviti električno energijo in zato ni potrebno, da bi jo edino naša država reducirala. Seveda pa morajo, zato biti povezovani daljnovodi.

Z vstopom novih elektrarn v obratovanje tako na dalmatinskem območju kakor tudi v centralni Bosni in na Zahodu in ker ne vemo, kakšno vodno leto bo, suho ali povprečno ali močvirno, bo treba storiti vse, da bomo občasne presežke električne energije nekeje plasirali. S tem pa nismo še rekli, da ne bo v kakšnem mesecu stiske (npr. junij-oktober) in bomo pomoč potrebovali. Ker smo z 220 kV daljnovodi med središčem države in Zahodom, to je Zagreb—Cirkovci—Ljubljana in na območju Reke—Matulji povezani z dalmatinskim območjem, bi morali čimprej dokončati zanko v Sloveniji z zvezama na Avstrijo in Italijo.

Gospodarska podlaga za mednarodni trg

Pred leti ustanovljeni Jugoelektrosport si je v temelju zamisljal izgradnjo posebnih elektrarn za izvoz. On je z novimi oblikami

organizacij (Sidel) prenehal, vendar pa je takrat po svetu vzbudil veliko zanimanja za našo energijo, ker smo z vodami bogati zlasti pozimi. Prigovor pa je bil že takrat v tem, da tudi, če vse možnosti zgradimo sami doma, še zdaleč ne bomo dosegli tiste proizvodnje na človeka, ki jo imajo razvitejša država. Tudi naši zakoni niso dovoljevali vstopa tujemu kapitalu k nam. Za izmenjavo električne energije in prodajo presežkov pa ni bilo takrat pomislekov niti jih ni zdaj. Glede na to, ker je cena za proizvedeno kilovatro uro v hidroelektrarnah pri nas nižja kot po svetu ali pa če pri termoelektrarnah računamo za prodajo takšnih presežkov same gorivo in spremljive stroške, imamo vedno gospodarsko podlago za sodelovanje na mednarodnem trgu. Bogastvo naše zimske vodne energije je po svetu znano in še vedno računano na izmenjavo. Tako bi izmenjavali letno in zimsko energijo (po ključu seveda), pri čemer pa bi razen drugih energetskih virov elektrarne v Sloveniji lahko občutno sodelovale. Visokonapetostno električno omrežje na tem prehodnem področju pa bi bilo boljše izkoriščeno. Torej lahko rečemo, da nam bo mednarodno sodelovanje dalo tehnične in gospodarske koristi.

VEKOSLAV KOROŠEC

Dejavnost organizacije UCPTE

Nenapisano pravilo seveda velja, da vsaka država sama sebi oskrbi dovolj lastne električne energije in da je glede nje neodvisna. Tako je zdaj in bo še dolgo tako ostalo. Tudi vemo, da je električna ener-

gija proizvedena v centru potrošnje lahko cenejša, ker odpadejo transportni stroški, ki so lahko kar občutni. Zahodnoevropski elektroenergetski sistemi so kmalu po vojni začutili potrebo po povezavi. Pomagajo si med seboj, če trenutno nekatere izpade proizvodnji stroj ali če je drugačen defekt ali če je obče pomanjkanje energije idr. Organizacije UCPTE (Union pour la Coordination et du transport d'Electricité) že posluje več let in naša država je izmed vzhodnih držav njena edina članica. Vsak petek je na Dunaju tako imenovana električna borza, kjer nudijo in poprašujejo. Cene in priljubljenosti so znane. Odločitve morajo biti nagle. Tu ni časa za iskanje raznih odobrenj, deviz in drugega. Seveda tako poslovanje sioni na pogodbah. Pogodbe pa so bile sklenjene le na podlagi daljšega zaupanja in korektnosti.

Pogodbe, ki smo jih leta 1951 sklenili z avstrijskim elektroenergetskim sistemom, smo precej dolga leta pripravljali. Z italijanskim elektroenergetskim smo pogodbo sklenili leta 1959. Te izmenjave energije pa so seveda le uvod v večje mednarodno sodelovanje. Sicer je znašal dosežek v kakšnem letu tudi bilna pešino milijonov lir, kar niti ni bilo tako malo.

Ob nekem pogovoru v Zenevi je tovariš Velebit, sekretar komisije OECD, posebej poudaril pomen povezave naše države s sosedji, zlasti pa izmenjavo električne energije. Prav v tem času je omenjena komisija tudi dostavila pismo organizaciji UCPTE, naj bi predvideli povezovanje električnih mrež Zahoda z Vzhodom, to je področjem OES (zdržišni elektroenergetski sistem) ali Comexom, kot ga imenujejo za Zahodom. Povezovanje zahtevajo zlasti bodoče velike nuklearne elektrarne, kjer želijo enakomerno obratovanje.

Elektroenergetsko organizacijo v skupini UCPTE so v letu 1966 izmenjale med seboj 4,24 odst. proizvedene energije (Francija, Avstrija, Z. Nemčija, Italija, Švica, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Španija, Portugalska, Jugoslavija). V letu 1964 je bil ta odstotek le 2,89 odst. To vse na prvi po-

Znanstvena akcija

Viri hrane in človeška evgenika

Mednarodni biološki program in varstvo narave

Ime »Mednarodni biološki program« — ponavadi uporabljajo njegove angleške kratice IBP (International Biological Programme) — gotovo ne more povedati vsega, kar je zajeto v obsežnem načrtu. Morda tudi sodej ime ni najbolj posrečeno, ker pa so ga začeli uporabljati že v pripravljavnem obdobju, se je ohranilo. Mišljaj japonski predlog, naj bi se akcija imenovala »Mednarodna leta raziskovanja biosfere«, je bil gotovo bližje njegovemu bistvu. V temeljnem dokumentu je IBP definiran kot svetovni naravni raziskovalni, ki zadevajo »biološke temelje produktivnosti in človeško blaginjo«.

S fizike na biologijo

Sovjetski fizik in Nobelov nagrajenec I. E. Tamam je nekdanji izrazil prepričanje, da bo prvenstvo v naravoslovju prešlo v razmeroma kratkem času s fizike na biologijo. Tedaj naj bi biologija, podobno kot zdaj fizika, dajala tehniki nove pobude in s tem v veliki meri določala njen razvoj. Morda je imel prav, že zdaj pa je gotovo, da čakata biologijo prihodnosti dve veliki nalogi: prva, zagotoviti vire hrane za naglo rastočo človeško populacijo, in druga, rešiti vprašanje človeške evgenike — pa naj se sliši to še tako kruto. Znani francoski biolog in filozof J. Rostand je pred leti vpraševal: »Ali bo človeštvo tako dolgo živelo, da se bo znanost prebila do skrajnih meja svojih možnosti? Ali nam ne bo kmalu zmanjkalo hrane, če se bodo ljudje, kjerkoli so, množili dalje, ker jim to omogoča napredek medicine?«

Zahodni svet, kjer je zdaj jedro znanosti in tehnike, še ne dojame v celoti problema hrane, preprosto zato, ker ga še ne občuti. Pa tudi v deželah, kjer hrane primanjkuje, zaradi zaostalosti in ekstenzivnega gospodarstva še niso izkoristili vseh virov. Ne glede na to, torej tudi od popolni in najbolj gospodarni izrazi zdaj znani naravnih virov pa bo še leta tisoč vprašanje, kako prehraniti več kot štiri milijarde ljudi, kolikor jih predvidevajo demografski računi. Prispevek k odgovoru na to vprašanje bodo tudi rezultati IBP.

Razumljivo, da si je IBP vzel za izhodišče dela znanstvena spoznanja vseh številnih bioloških ved, vendar so ta v marsičem še močno pomanjkljiva in v mnogih deželah nezadostna. Zato bo treba predvsem posvetiti vso pozornost temeljnemu vedam, ki so pomembne za ves nadaljnji potek naloge, v končni obliki tudi za aplikacijo na človekove potrebe in njegovo blaginjo. Številne in velike vrzeli bo treba zapolniti s skupnim delom, prvi temelji za to pa je poenotenje delovnih metod, da bo sploh moči dobiti uporabne rezultate. Dejavnost IBP je usmerjena predvsem na tista problema, katerih rešitev bo mednarodno pomembna in uporabna.

IBP je razdeljen na sedem sekcij: delni programi obsegajo vsa pomembnejša področja osrednjega programa. Dejavnost IBP spremljata uradni glasili: SCIBP izdaja že od novembra 1964 publikacija IBP News, doslej je izšlo šest števil. Januarja 1967 pa je začel izhajati še bilten »The Biosphere«, ki bo pogostejše poročilo o tekočih dogajanjih v drugi, operativni fazi programa.

Za razvijajoče se države je precejšnji problem financiranje raziskovalnih programov, saj je predvideno, naj bi večji del denarja prihajal iz nacionalnih virov. V nekaterih primerih dobivajo nacionalni odbori pomoč tudi od mednarodnih fondacij, v drugih primerih pa bodo projekte razvijajočih se držav financirali in izvajali na dvostranski podlagi in v sodelovanju z razvitenimi državami. Strateško mednarodnega sodelovanja, ki jih predstavljajo razmeroma majhni izdatki za vzdrževanje administracije osrednjega in sekcijskih uradov, bodo krije udeležene države, posebne agencije združenih narodov in Mednarodni svet znanstvenih zvez.

Delež varstva narave v IBP

Od sedmih poglavitnih sekcij IBP se kar tri ukvarjajo tudi z varstvom narave in izkoriščanjem naravnih dobrin. To sta sek-

cija PF (produktivnost sladkovodnih ekosistemov) in FM (produktivnost morskih ekosistemov), ki imata med nalogami tudi varstvo biotopov, in pa seveda sekcija CT, ki se ukvarja izključno z varstvom kopenskih predelov, vrst in naravnih znamenitosti posebnega znanstvenega, kulturnega ali rekreacijskega pomena. V to sekcijo je preko jugoslovanskega nacionalnega odbora za IBP ali pa kar neposredno v obliki konkretnih akcij vključena tudi naša naravovarstvena dejavnost.

Na zadnji generalni skupščini Mednarodne zveze za varstvo narave in naravne dobrine (IUCN), ki je bila leta 1966 v švicarskem Luzernu, je bilo med drugim sklenjeno, da bo IUCN pri svojem delu najtesneje sodelovala s sekcijo CT, ki jo vodi E. M. Nicholson, glavni ravnatelj britanske naravovarstvene organizacije Nature Conservancy. Tudi sicer imata IUCN in sekcija CT veliko skupnega. V marsičem sekcija CT nadaljuje delo, ki ga je začela IUCN. Leto je npr. leta 1963 razpisala anketo o narodnih parkih in enakovrednih rezervatih vsega sveta. Sestavljen je bil seznam, ki je vseboval 1179 območij iz 83 držav. Ker pa je IUCN članica UNESCO, ta pa agencija Združenih narodov, so prišle v seznam samo države članice OZN. Nova popisna akcija (sheek-sheets) sekcije CT bo poskušala odpraviti to pomanjkljivost, razen tega pa je njen program znatno širši. Evidentirana bodo zavarovana območja vseh vrst in posebnosti naravne znamenitosti kot tudi tisti predeli, ki so sele predvideni za zavarovanje.

Ugotovili nas bi, kateri deli življenjskega prostora, kompleks biotopov ali posebnostna nahajališča redkih ali ogroženih vrst so dovolj zavarovani in kateri še zaslužijo posebno varstvo. V ta namen bo nekaj priznanih botanikov in geografov (Ellenberg, Poore, Schmitthenner) pripravilo pregled vegetacijskih formacij na zemlji. Uresničenje tako obsežnega načrta zahteva veliko strokovnih moči, dobro organizacijo in — denarja.

Dejavnost sekcije CT se nadaljuje tudi v medsekcijah skupinah, ki se ukvarjajo z vprašanji, ki presegajo področje ene sek-

cije. Mednje sodijo posebni programi, znani pod imeni »Aqua« (varstvo voda), »Marx« (varstvo močvirskih predelov), »Telmas« (varstvo barjanskih območij) itd. Posebno pozornost bo treba posvetiti novim metodam obdelave podatkov, ker edino to vodi k zaželenim ciljem, podatkom pa dá uporabno vrednost.

Prvobitna narava se sama od sebe ne „pokvari“

V znanosti je že prevladalo mnenje, da so dragoceni prav vsi znanstveni izsledki ne glede na to, ali vidimo danes njihovo uporabnost ali ne. Podoben je odgovor na vprašanje, čemu npr. ustanavljati naravne rezervate, za katere zdaj nimamo niti strokovnjakov niti denarja za njihovo raziskovanje. Prihodnost nam lahko pokaže, da zdaj popolnoma nepomembna vrsta ali naravna skupina postane nenadoma zanimiva in močno iskana. Prvobitna narava se sama od sebe ne pokvari, lahko brez posebnega vzdrževanja čaka desetletja ali stoletja. Zdaj je verjetno zadnja priložnost, da se resni, kar je varstva vredno.

Na nas leži velika odgovornost pred bodočnostjo; dolžnost naše generacije je ohraniti čimveč neokrnjenih naravnih biotopov, ki naj bodo vzorec kar moči različnih tipov. Zavarovani rezervati kot laboratoriji na prostem omogočajo ne le trajno in načrtno opazovanje obnašanja ekosistemov in posebnih vrst v njem neodvisno od človeških vplivov, temveč dovoljujejo tudi popoln pregled nad gospodarstvom z rastlinskimi in živalskimi združbami.

Na sestankih nacionalnih odborov IBP zato razpravljajo o potrebi po ustanavljanju novih bioloških rezervatov, postaj v narodnih parkih in rezervatih. Tako nameravajo npr. Avstralija, Izrael in Jordanija ustanoviti puščavske laboratorije, v južni Aziji so predvidene opazovalnice za študij biologije velikih sesavcev, ki jim grozi izumrtje. Seveda bodo takšne postaje koristile

tudi drugim sekcijam IBP, npr. pri raziskavah produkcije biomase v določenih biotopskih razmerah. Ze doslej se je pokazalo, da se v nekaterih tropih in subtropskih delih bolj izplača gojiti avtohtono divjad, ki je prilagojena na podnebne in druge ekstremne življenjske razmere, kot pa govedo, ki težko prenaša vročino in sušo in razen vsega še ni odporno proti tankajšnjim epidemijam.

Vodstvo sekcije CT je sklenilo vso skrb posvetiti deželam, katerih varstvena dejavnost je še slabo razvita. To so predvsem mlade in razvijajoče se države. Italijanski odbor za CT je potokil, da je na Apeninskem polotoku in pripadajočih otokih varstvo narave še močno zapostavljeno, prošil je za pomoč strokovnjake drugih dežel. Po drugi strani pa nekatero državo (ČSSR, Velika Britanija, Izrael) ponujajo sodelovanje v obliki znanstvenih ekspedicij, ki bi bile v skupnem interesu sekcije CT. Nekatere ugledne evropske naravovarstvene ustanove (iz ČSSR, Poljske in Velike Britanije) so pripravljene dati na voljo znanstvene sodelavce in tehnične pripomočke.

Veliko vprašanje je varstvena zakonodaja, ki je v posebnih državah tako različna, da je komaj najti skupne črte. Na tem področju kljub dolgotrajnim priazdevanjem še ni očitnih uspehov.

Pregled barjanskih območij

Poglejmo še, kakšen je delež Jugoslavije in Slovenije v IBP. Jugoslovanski nacionalni odbor, ki mu predseduje dr. Branko Miletič, sodelavec inštituta »Rudjer Bošković« iz Zagreba, je bil imenovan že kmalu na začetku pripravljavnega obdobja. Vendar pa moramo resnici na ljubo povedati, da njegove aktivnosti — vsaj v naši republiki — ni čutili. Upravičeno se bojimo, da bomo spet premalo pripravili stopenj in tako pomembno mednarodno akcijo. Pripravljamo obdobje za naša in upamo, da se bo vsaj zdaj v delovni fazi zbudilo zanimanje

Ker je drugod delo že v polnem teku, ni kakor ne kaže več odlašati.

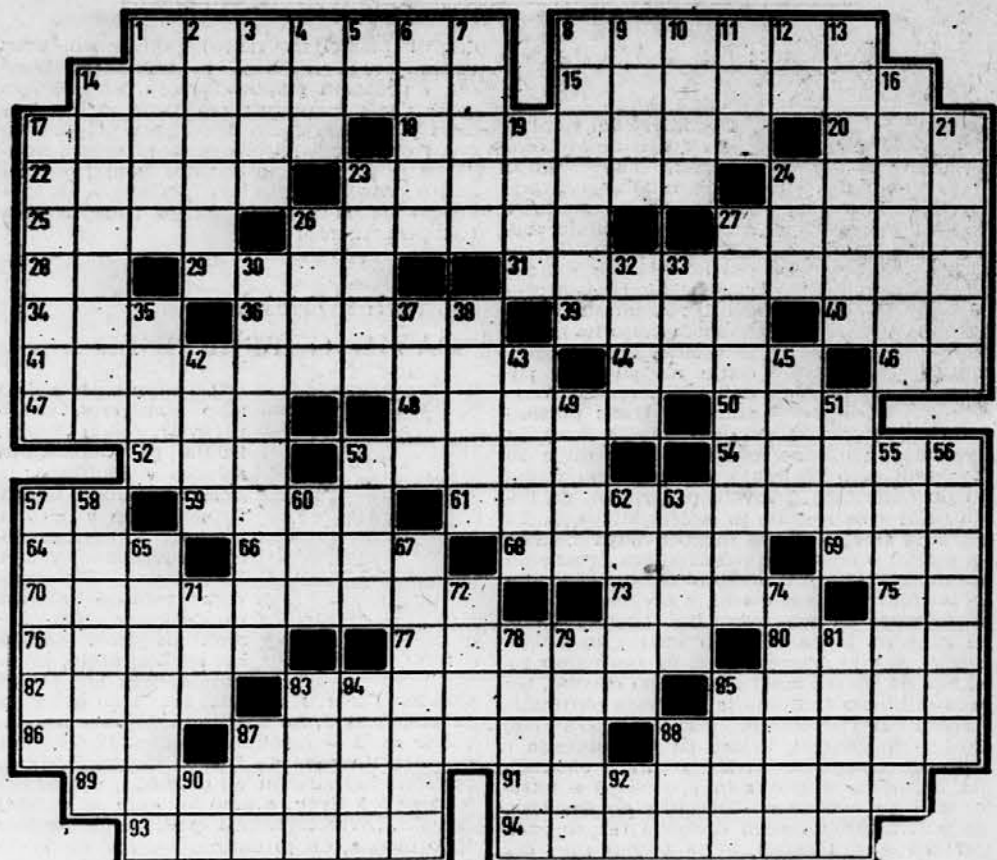
Med drugim je v našem načrtu mednarodna akcija za obdelavo karpatško-balkanske flore (Bolgarija, Jugoslavija, Madžarska, Poljska, Rumunija in Sovjetska zveza). Sekcija CT v jugoslovanskem odboru IBP vodi dr. Dušan Čolić, ravnatelj beogradskega zavoda za varstvo narave. Vanjo so vključene vse republiške ustanove za varstvo narave, posredno pa tudi vrsta uglednih strokovnjakov in znanstvenikov. Prav zdaj pripravljajo veliko mednarodno akcijo za popis in pregled barjanskih območij severne poloble — že omenjeni projekt »Telmas«. Vanj bo od jugoslovanskih republik vključene predvsem Slovenija.

Za slovensko varstvo narave bodo prihodnja leta, ko bo potekala druga faza IBP, sila pomembna. Prva naloga je bila že bližje uresničena: še letos moramo po predvidevanjih dobiti dolgo pričakovani zakon o varstvu narave. Od njega bo odvisna bodoča organizacija varstvene službe v naši republiki, dalje nove oblike in možnosti varovanja narave in pokrajine ter popis in ovrednotenje vsega slovenskega prostora s konservatorskimi stališči. Pri tem se bo morala bodoča varstvena služba tesneje povezati z regionalnim prostorskim planiranjem, čeprav si bo morala še izboriti mesto, ki ji pripada. Mimogrede naj omenimo, da ima pripravljajoče se regionalni prostorski plan Slovenije predvidenih več elementov, ki se v marsičem stikajo in prepletajo z nalogami IBP, zlasti sekcije CT. Z drugimi besedami: izsledki bioloških ved in njihova varstvena aplikacija so ena temeljnih sestavin sodobnega prostorskega načrtovanja. Ob naših skromnih denarnih zmogljivostih je treba težiti za tem, da bi zagotovili udeležbo ustreznih strok vsaj pri konkretnih nalogah, če si že ne moremo privoščiti tako razkošne financiranja znanstvenih raziskav, kot ga imajo razvite in gospodarsko stabilne države.

Upamo, da bo do leta 1970, ki je predvideno za smednarodno leto varstva narave, uresničeni vsaj del obsežnega načrta IBP in nekaj želja našega varstva narave.

STANE PETERLIN

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. francoski kemik in biolog, etimolog, 14. francoski simbolistični pesnik (Paul), 15. dopolnjevalni, spreminjalni predlog, 17. popularna francoska filmska igračka (Brigitte), 18. ličilo za ustnice, 20. japonski telovalec, ki se je uveljavil na rimski olimpiadi, 22. gora severozahodno od Boko Kotorsko, 23. mesto na južnem Tirolskem, znano po ekumenskem kongresu v 16. stoletju (italijansko ime Trento), 24. znak za množenje, 25. glavno mesto departmaja Calvados v severozahodni Franciji, 26. pohorski tonali, 27. pritok Savinje, 28. tretji in zadnji črka abecede, 29. ribje jajčece, 31. ruski romantični pesnik in pisatelj (Mihail), 34. ljubkavalno mosko ime, 36. Petrarova občelevanka, 39. ameriški skladatelj musicalov (Jerome), 40. pritok Balkeškega jezera, 41. izplačljivost, plačilna zmoglost, 44. igralna karta pri taroku, tudi psovka, 46. samoglasnik in soglasnik, 47. največje jezero na Laponskem, 49. stojalo, stativ, 50. naša kratka prijateljske afriške države, 52. veleotok v zahodni Evropi, 53. opera nemškega skladatelja Flotowa, 54. trojanski junak, ki je zbežal v Lacij in ustanovil novo državo, 57. kratica slovenske knjižne založbe, 59. Zenonova filozofska sola, 61. prevaleča južnoameriške države, 64. ime ameriškega političnega satirika Buchwalda, 66. starogrška pokrajina na Peloponezu, 68. kamnito orodje iz najstarejše kamene dobe, 69. naziv za Herosogova, 70. ruski pripovednik in publicist, ki je čarški režim izgnal v Sibirijo (Gozd sumic), 73. boginja starih Egipčanov, sestra in žena Ozirisa, 75. otkraj-

sava za opus, 76. nakaza, spačen obraz, 77. pot nebesnega telesa ali umetnega satelita po vesolju, 80. razstavna deska na stojalu, 82. inkovski višar, 83. naziv za literarno smer v začetku našega stoletja, 85. način cerkvenega petja, 86. pravljica, bajka, 87. ustrezni del na drugi strani, soodnosni člen, 88. planinski masiv jugovzhodno od Kolašina v Črni gori, 89. puščaški ris, 91. pristajališče sedanega francoskega predsednika, 93. glavno mesto balkanske države, 94. italijanska pesnica iz 16. stoletja, slavna kurtizana (Tullia d'), Navpično: 1. plitvica oblake, 2. gozdno in z rudami bogato grčevje v južni Belgiji in severni Franciji, 3. največja kopenska žival, 4. zmikav, kradljivec, 5. tuj dvočlanski, 6. organizacija OZN za mednarodno pomoč in obnovo po II. svetovni vojni, 7. prepartat za pitanje prašičev, 8. pričetek, nastanek, 9. amoniakova organska spojina, 10. prirednik indoevropske jezikovne skupine ob Baltskem morju, 11. šeska pritrilnica, 12. kratica za vršilec dolžnosti, 13. križni spremljevalci boga Amornja, 14. industrijsko mesto na Hrvaškem, 16. ime francoskega pisatelja Francea, 17. stara italijanska mera za tekočine (bokal), 19. višji uradni mestne uprave v rimskem imperiju, 21. trava tretje košnje, 23. reka v severozahodni Avstriji, pritok Donave blizu Linza, 24. gora nad Kobaridom, 26. utrjeno bivaljsko feldalec, 27. poleg Rossinija in Beilinja najpomembnejši ital. operni skladatelj (Gaetano), 30. stalni odjemalci, stranke, 32. električni ali plinski kuhar, 33. redke nebesni pojav, 35. bejleslovni letalec iz grške mitolo-

gije, 37. jutranja padavina, 38. vrtna cvetlica, 42. resje, 43. planinski masiv v zahodnih Karpatih, 45. zimsko prevozno sredstvo, 49. italijansko jezero (v zaskajevskih jezovih), 51. ime francoskega misleca in matematika Descartesa, 53. desni pritok Rena pri Mairnu, 55. zrakoplovec, letalec, 56. italijanski prirodoslovec, ki je dolgo časa deloval kot zdravnik v Idriji (Giovanni), 57. ime slovenskega slikarja Gasparija, 58. kmečki lonec za vročo vodo, 60. vzklid pri bihoborbah, 62. izbrana družba, 63. mejna reka med Nemško demokratično republiko in Poljsko, 65. obravnava, razprava, 67. plitva, široka posoda, 71. desni pritok Volge, 72. velika planinska ptica ujeta, 74. ena od mnogih starih funkcij, 78. del obraza, 79. znamenito nogometno moštvo iz Milana, 81. gorsko zdravilišče v Švici, 83. valno živilo, 84. pristajališče v Alžiriji, 85. bicikel, 87. oziralni zametek, 88. kraj pri Sredšču ob Dravi, 90. avtomobilska oznaka Reke, 92. kmetični znak za gajli.

Nagradni razpis

Za pravilne rešitve križanke razpisujemo 12 nagrad:

1. nagrada: 50 Ndin
2. nagrada: 40 Ndin
3. nagrada: 30 Ndin
4. do 12 nagrad po 20 Ndin

Izretek za vsako rešitvo pošljite na naslov: Uredništvo »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 3, poštni predal 29. Na pismenski ovitek napišite NAGRADNA KRIZANKA. Rešitvam ne prilagajate drugih dopisov ali obvestil. Pri izrebanju bomo upoštevali vse rešitve, ki bodo v uredništvu do srede, 28. februarja opoldne.

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih upank »Delo« in »Tovariša« v veži postolja v Tomšičevi ulici 3.

Nagrajeni reševalci

Za križanko preteklega tedna smo dobili 1293 rešitve. Zreb je razdelil nagrade takole:

1. nagrada (50 Ndin): Eta Svajger, Ljubljana, Zofke Kvedrove 14
2. nagrada (40 Ndin): Lojz Tovornik, Ptuj, Nova cesta 10
3. nagrada (30 Ndin): Vida Kovačič, Ljubljana, Trg prekomorskih brigad 5-III
4. do 12 nagrad (po 20 Ndin) prejmejo: Alojz Pfaff, Sentvid pri Stični 46; Ladislav Baumgartner, Ljubljana, Dolenjska 62-I; Helena Golobič, Novo mesto, Gotna vas 65; Stanko Dominik, Petrovci, Pomurje; Andrej Novak, Ljubljana, Kolezjska 20; Vinko Koletko, Ljubljana, Vodnikova 34a; Ernest Žitko, Bolnica, Toplišca, p. Toplišca; Bera Sichterl, Mengoš, Bolejševa; Pavel Cankar, Portorož 362

RESITVE PREJEDNE KRIZANKA

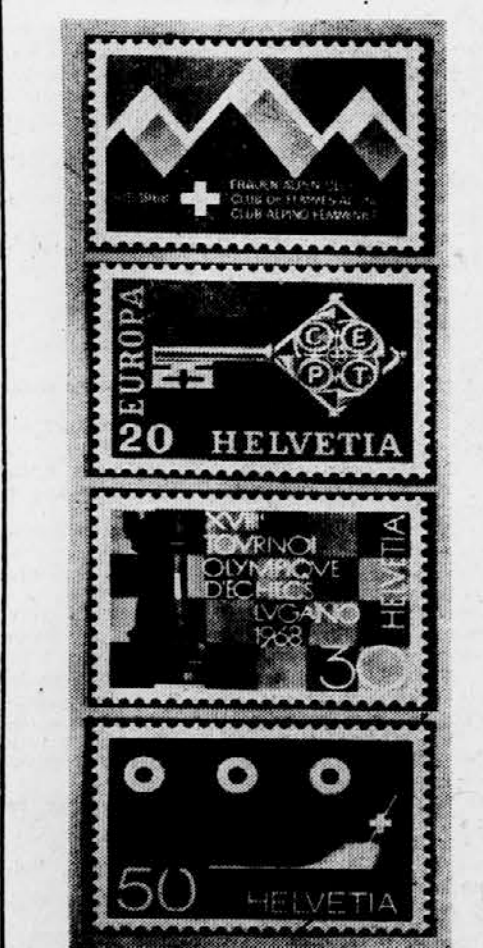
VODORAVNO: 1. Skopje, 7. kurat, 12. Sečovnik, 14. Karakum, 16. borak, 17. Spartak, 19. Rem, 21. olika, 22. sponka, 23. okli, 24. vaja, 25. Stern, 26. stativa, 29. ers, 30. Betra, 31. Stevo, 32. iz, 33. 25, 34. Aalst, 35. Kreso, 36. KLM, 37. azurak, 39. Laert, 40. Kala, 41. Irina, 42. Inn, 43. Rode, 44. Kott, 45. mas, 46. Hara, 48. grba, 49. Emona, 51. scherb, 53. Aja, 54. Itaka, 55. Irian, 56. ep, 58. na, 59. Arvala, 60. Anton, 61. Kr, 62. dvoran, 64. Trni, 65. Vuga, 66. Hara, 67. Reuter, 69. Belan, 70. Tir, 71. Damsker, 73. kasno, 74. jeguša, 76. loburist, 78. jurta, 79. tuzdra.

NAVPIČNO: 5. Johann N(ostroy), 7a G(Jordano) U(mberto).

Filatelija

Nove znamke v svetu

Generalna direkcija PTT je sporočila, da pride 14. marca 1968 v prodajo prva letonjsa serija priložnostnih poštih znamk s spominskih motivov. Naklade niso objavili. Prodaja znamk na poštah časovno ni omejena, prodajali jih bodo, dokler bodo v zalogi. Tudi veljavnost za frankiranje pošilk ni omejena. Z znamkami bodo počastili naslednje obletnice, oziroma pomembne dogodke:

10ct — 50-letnica švicarskega ženskega spominskega kluba
20 ct — konferenca administracij za pošto in telekomunikacije evropskih držav
30 ct — XVIII. šahovska olimpiada v Laganu
50 ct — otvoritev novega letališča v Zene

NIZOZEMSKA

Nizozemska poštna uprava bo letos izdala še naslednje poštne znamke:

- med 9. aprilom in 25. majem: pet vpoštnih priložnostnih znamk;
- med 29. aprilom in 1. junijem dve svetopisni poštne znamke;
- v novembru pet znamk spomno otrokom;
- v drugem polletju tri letalske poštne znamke.

Kaj pišejo o naših znamkah

Ze večkrat smo poročali, da narasča zanimanje za naše znamke tako doma kot v svetu. V vodilnih filatelističnih katalogih za leto 1968 so jugoslovanske znamke med rednimi znamkami, ki so zadržale vrednost. Tudi domače in tuje časopisje je odmerja čedalje več prostora ocenam naših znamk. Ocene so v glavnem zelo ugodne, razen za nekatere znamke v velikih nakladah z majhno vrednostjo, ki zaradi niso kvalitetne (na primer znamke Rdečega križa, Teden otroka). Edina izjema je ostra kritika priložnostnih poštih znamk z reprodukcijami slik petih pomembnih slikarjev XIX. stoletja, ki je bila objavljena v robniki »Slovovalni zapisnik« Njihov razgled dne 23. decembra 1967. Kritiki pravi, da je ta serija najpogostejši spodbud v vseh pogledih. Mora, tudi: »Naša moderna likovna umetnost, ki uživa neposreden ugled, bo v tujini zardevala od sramu pred tako banalnimi predmeti. Kritiki pravi: »Ali ne bi bila tudi dolžnost naše Narodne galerije, da javno protestira in zahteva uničenje tako naravnega in žaljivega predstavljanja naše umetnosti v tujini?«

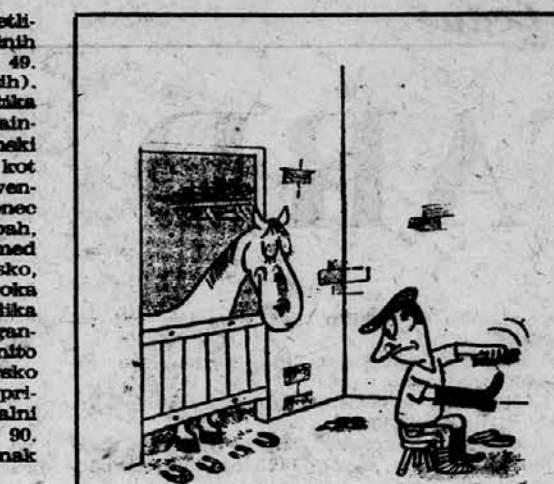
Ne bom se spuščal v oceno likovne kvalitete oziroma vernosti reprodukcije slik na znamkah, ker ne poznam originalnih slik in ker tudi nimam kvalifikacije za takšno oceno. Dejstvo pa je, da so tudi te znamke izredno lepo sprejeli domači in tuji zbiralci. Govorili sem z mnogimi ljubitelji znamk, ki so vsi znamke pohvalili. Mnogi so poudarili, da so znamke uspeh, posebno še, če vemo da so bile v takšni tehniki pri nas prvič natisnjene. Tudi tuji tisk je ugodno ocenil te znamke. Navajamo nekaj izvečkov.

Poročali smo že, da bo pošta Ptuj uporabljala 25. februarja, ko bo v Ptujju tradicionalno kurentovanje, priložnostni poštni žig in da bo Filatelistično društvo Ptuj založilo spominski ovitek. Danes objavljamo sliko spominske ovitka, ki nam ga je poslala Filatelistično društvo Ptuj. To je že deveti ovitek, ki ga je založilo to društvo.

VIII. KURENTOVANJE IN KARNEVAL, PTUJ, 25. II. 1968

Zal ne moremo povedati, kdo je avtor zanimivega ovitka, ker nam ga društvo ni sporočilo. Ovitki bodo na dan privedite napredaj v filatelističnem paviljonu, ki bo v bližini nove pošte. V tem paviljonu bo tudi ekspozitura pošte.

Brez besed

Brez besed

— Saj ni treba tako hiteti, možek! Ni nujno, da prideva prva.

— Kateri idiot je namazal mojo palico z oljem?

Nobenega drugega dela nisem imel.

— Ce je ne bo do dveh, gram!

— Ta je pa posečen! Kadarkoli ga sunem v trebuh, se dere!

Modernizacija

Za fotoamaterje

Kamera s priborom

Zahtevnejše amaterje ne zadovolji zgolj fotografski aparat. Toliko je še zanimiv in koristnih stvari, ki nam olajšajo snemanje in lahko celo bistveno pripomorejo h kvaliteti posnetka. Brev stojala ali stojalo in mornovo zametilo dobrega nočnega posnetka. Svetlovi bi nekaj najzgodnejših priključkov: sončno zaslonko, prožilno vrvico, stativ, svetilnik in morda še daljinomer. Tistim, ki jo imajo ali pa nameravajo kupiti kamero s izmenljivimi objektivji, bi za začetek svetloval nakup objektivja (kot pribor) s krajšo goriščnico, denimo — 135 mm. Svetlobna moč krajših objektivov je večja kot daljših. Tako se bo amaterju lažje privaditi na nougodne svetlobne razmere, kar je pomembno. Daljši objektivji imajo namreč majhno svetlobno moč — tudi do 1:10.

Pa se vrnimo k našemu temeljnemu priboru — sončni zaslonki. Začetniki se ravnojo po pravilu, da jim je sonce za hrbtom vedno, kadar fotografirajo. Brž ko natakerno na objektiv sončno zaslonko, se stvar bistveno spremeni. Načelna svetloba nič več ne uhaaja s strani v objektiv, kajti to ji prepreči sončna zaslonka, ki je kakor senčnik na tubusu objektivja. Če jo bomo previdno uprabljali, nam bodo uspeli celo posnetki, napravljeni direktno proti sončni svetlobi. Zaslonke so v dveh izvedbah: iz kovine ali iz posebnega zložljivega gumjaka. Gumjaste so veliko bolj praktične, saj jih ni treba snemati z objektivja in gredo lahko v torbico kar z aparatom vredi, ker se guma pod pritiskom vada. Snemanje s sončno zaslonko naj postane pravilo in ne izjema.

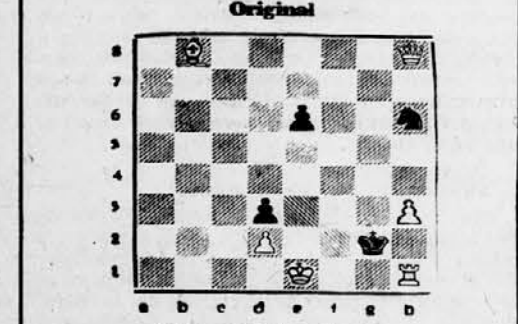
Tudi prožilna vrstica utegne biti zelo koristna zlasti za tiste, ki imajo nemirno roko. Vrstica sicer ni nič drugega kot podaljšek prožilca, je pa zelo uporabna zlasti, če snemamo na stojalu. Tudi stativ ali stojalo je zelo koristna priprava. Priporočljivo je za fotografiranje ponoči, ko uporabljamo dolge osvetlitvene čase in bi se nam posnetek iz roke nikdar ne poselel. Ničnega nima tako mirne roke, da bi pri nekažeju osvetlitvi povsem negibno držal aparat.

Najkoristnejši del pribora pa je električni svetilnik. Deluje na principu pretvarjanja svetlobne energije v električno in dalje v mehanično. Na selensko ali kadmljevo fotocelo pada snop svetlobe, ki se tu pretvarja v zelo majhno električno napetost, le-ta pa ustvari v tuljavici majni galvanometra magnetno polje, ki pač v skladu s prejetjo svetlobe odklanja majhen kazalec. Na svetilniku je nameščena še posebna premična skala, ki jo sinhroniziramo z premični kazalec. Ta skala nam v kombinaciji s filmo montirano skalo pokaže povsem pravilno razmerje med zaslonko in časom. Svetilnik misli namesto nas in nam vedno pokaže pravilno osvetlitev. In ne samo to: pokaže nam nekaj kombinacij pravih osvetlitev, kar je nekakor izredno koristno. Omogoča nam torej možnost izbire, ki si je ne bi mogli kar tako izmiseliti. Zatorej je nakup svetilnika investicija, ki se splača. Prihrani nam nekaj deset nepravilno osvetljenih filmov in kop neprijetnih razočaranj.

TADEJ BRATOK

Šah

Šah

Mat v dveh potezih

Bel: Kc1, Dh6, Th1, Lb8, d2, h3 (6)
Črn: Kg2, Sh6, d3, e6 (4)

Tone Klopčič je 34-letni učitelj v Zagorju ob Savi. Za problemski šah se je začel resneje zanimati šele po razpisu našega problemskega turnirja. Objavljamo njegovo prvo problemsko nalogo, v kateri je prikazal dva spreminjena mata v prevari in rešitvi, kar je zelo dobro za začetnika.

Z današnjim dvopoteznikom začinjamo prvo skupino problemov (št. 55 do 62) našega natečaja v reševanju šahovskih problemov. Pri objavi problema št. 62 bomo navedli rok, do katerega bo treba poslati rešitve problemov prve skupine.

POSILJANJE SAHOVSKIH RESITEV

Ker navajajo nekateri reševalci poleg rešitve problema še notacijo ter vse možne mate in variante, kar komplicira pregledovanje rešitev, prosimo reševalce, naj se ravnaajo po naslednjih navodilih, ki veljajo povsod po svetu. Dovolj je, da namestite številko problema in potem navedete pri dvopoteznikih za pravilno in vsako stransko rešitev — samo prvo potezo belega, pri tropoteznikih pa prvo potezo belega in črnega ter drugo potezo belega. Tako pri ortodoksnih problemih. Pri pomočnih matih in samozmatih je treba navesti vse poteze rešitve, pri serijskih pomočnih matih pa prvo potezo, potem pa tiste ključne poteze, zaradi katerih je črni vteka. Vsezne poteze, ter zadnje potezo, ki jo vlečeta črn in bel.

RESITVE PROBLEMOV

TRETIJE SKUPINE (Št. 45 do 49)

Št. 45: 1. Df8!
Št. 46: 1. Se8!
Št. 47: 1. Dd2! Kf4 2. Dd5!
Št. 48: 1. c8S!
Št. 49: 1. b3! Kd4 (Kd5 Kf5) 2. Dd4+ (De7+ Dd5+)

Imena reševalcev in nagradencev bomo objavili prihodnjč.

Nasha ulica

Karneval

»Ovariti, jaz mislim, da izredni napori, prisiljevanja, tempo, v katerem živimo...«
Dolje so ustavih.
»Kot veliko para, ga lahko tudi malo lomli,« je povedal kurir kratko. »To to sem misli. Le da ne bi povedal tako primitivno,« je rekel Dolje. Potem so izvolili iniciativni odbor za pripravo karnevala v podjetju.

Od srede dalje se je Dolje poseeal le pripravam na karneval.
»Vse moči je napel, da bi zadevo izpeljal. Po pisarni misli ni imel še nikoli toliko zapiskov kot tokrat.«
»Pijal! To je prvotna je dejal in se je vrtil številčno.
»Zdravo Janez! Si ti? Dolje tukaj. Veš, za kaj gre? Torej: v našem podjetju ga bomo malo lomili...«
... kot po navadi... je vskočil Janez.

»Pusti šale, zadeva je resna, gre za karneval. Torej: preskrbi mi zaboj konjaka, tri zaboje rebule, dva zaboja čokolade, kakva dva ducata boljših butelj. Razumeš?«
»Malo težko bo, a če imate karneval...«

In se je vrtil drugo številko.
»Je tam gostilna »Pri žejnem šardarju? Je! Direktorja prosim? Ključ Dolje!«
»Jaz sem, Jože. Kaj bi rad?«
»Pust bo, krofo potrebujemo. Dvesto kosov, prva roba, sveže, z venci,« pa počeni.
»Če bo prvina roba in počeni, bodo v podjetju meni kupili vpenec. Za sto,« je rekel direktor Jože.
»Skoda, jaz sem pa misli, da se bona dogovorila. Pa še lep banket za trideset oseb, plačano v gotovini, sem hotel naročiti pri tebi. Skoda, ker si ni...« je rekel Dolje.

»Kdo pravi, da ne bo nič! Saj sem se napisal: dvesto krofov, dobrih, in venci in počeni. Velja, velja! In drugače, kako? Ali garas?«
»Karnavalom imam toliko dela, da še pomisliti ne imam na kaj drugega. Dobro, da je olimpiade konec in ne gledam več televizije...«
»Sportni zdravo! Je podprati Jože.

»Roka roko,« je odzdravil Dolje.

EVGEN JURIC